

SASVÁRI EDIT

MIÉRT ÉPPEEN PÓR? A KÁDÁRI „ÜZENÉSI” MECHANIZMUS TERMÉSZETÉHEZ

1973. augusztus 28-án zárták be a balatonboglári kápolnát, a magyar avantgárd meghatározó központját, ahol „munkabemutatók” címén¹ mintegy négy éven át közel száz művész állíthatta ki munkáit. Ez az eredetileg üresen és elhanyagoltan álló, Galántai György által kibérelt² kis helyiség az 1970-es évek elején teret és lehetőséget adott a sokféle eszmei és esztétikai irányból érkezett és az undergroundban találkozó értelmiség számára, amelynek tagjai egyébként nem voltak szívesen látott vendégek a hivatalos kultúra berkeiben.

A korszak nyilvánossági feltételeinek ismeretében tudható: a társadalom semmilyen érdeemi tájékoztatást nem kapott a kápolnatárlatok felszámolásáról. Kizárólag az érintettek szűk köre tudhatott az intézkedést megelőző megalázó huzavonáról, amelynek során helyi hatóságok, bíróságok, pártgrémiumok a lehető legkaotikusabb illetékességi viszonyok közepette cselekedtek.³

E mostani dokumentumközlés kapcsán a kápolnatárlatok történetével nem foglalkozom, csupán egy mellékszálát, Pór György ügyét érintem.⁴ Ezúttal az akkor történtek egyetlen aspektusára szeretnék kitérni, nevezetesen arra, hogyan helyezkedett el ez a viszonylag jelentéktelen epizód – egy kis vidéki kápolnatárlat rendőri segédlettel történt megszüntetése – az akkori döntéshozók saját mozgásterükről alkotott helyes vagy helytelen elképzeléseiben. Vajon mi indokolta azt, hogy a hatalom egy művészeti eseménysorozatot használjon fel saját politikai játszmáinak fedezésére?

- 1 A megyei szervek a kápolnatárlatok kapcsán egy kezelhetetlen joghézaggal álltak szemben. A magánszférában vagy a nem hivatalos kiállítóhelyeken a munkabemutató formájában rendezett pár napos művészeti eseményekhez, kiállításokhoz ugyanis nem kellett a kötelező lektorátusi vagy minisztériumi engedélyt beszerezni.
- 2 Galántai 1968 februárjában tizenöt évre szóló bérleti szerződést kötött a helybeli római katolikus egyházközséggel. A szerződés csak a bérlőre rótt kötelezettségeket, (tatarozás, restaurálás stb.), ezért a megállapodás szerint azt csak Galántai bonthatta volna fel.
- 3 „[...] az ügyben többszörös szabálysértés áll fenn, ezért gondoskodni kell a kápolnatárlat megszüntetéséről oly módon, hogy egyrészt a helyi tanács az illegális úton előállított és sokfelé szétküldött, a tárlat egyes programjait népszerűsítő röplapokért, belföldi és külföldi kiállítások tárlatának engedély nélküli megindításáért és megvalósításáért, perselyezéséért, a közegészségügyi előírások figyelmen kívül hagyásáért kell a betiltás jogi alapját megtalálni. Egyetért azzal, hogy az Állami Egyházügyi Hivatal Lécai püspökön keresztül kérje a Balatonboglári Egyházközség és Galántai György közötti bérleti szerződés felbontását”. Feljegyzés a kápolnatárlat ügyében, 1973. június 27. Somogy Megyei Levéltár (a továbbiakban SML) XXVII. 518. f. 2. cs. 25. ó. e.
- 4 A boglári kápolnatárlat, illetőleg a magyar avantgárd itteni szereplésének történetét a Balassi Kiadó gondozásában a közeljövőben megjelenő monográfiában dolgozom fel.

Kezdjük mindjárt az egyik legszembetűnőbb momentummal. Négy hónappal a kiűrtési akció után a *Népszabadság*ban, az ország uralkodó pártjának másfélmillió példányszámban megjelenő napilapjában „Happening a kriptában” címmel egész oldalas cikk jelent meg,⁵ amely név szerint állította pellengérré a kápolnatárlatok fő szervezőjét, a kiállító művészek egy részét és a közönség egyes tagjait is. Leginkább ez utóbbiak közül választották ki azokat a személyeket, akikkel – úgymond „büntetett előéletüket” felelegetve – kompromittálni akarták magát a művészi produkciót is. Az e célra kipécézett személyek⁶ között előkelő helyet foglalt el Pór György, akiről a cikk az alábbiakat közli: „Merthogy ő [Galántai György] nem hívott meg akárkiket: olvasni a neveket, amelyeknek egy része ott található a bűnügyi nyilvántartóban is. Ezek közül Pór György vezet a két év hat hónapjával...⁷ Vajon csoda ezek után, hogy az anarchizmustól az antiszemitizmusig, a nacionalizmustól a kozmopolitizmusig, a szocializmusellenességtől a maoizmusig minden káros nézetet képviselő név megtalálható volt a nyári szeánszokon? Név, amely mögött annyi a művészet, hogy viselője »művészi módon« érti a munkakerülést. Név, amely rendszerellenes »szimbólumokkal« fonódik össze.”

A korabeli tárgyilagos átlagolvasó – ha volt egyáltalán ilyen – teljes joggal háborodott fel ezen az íráson, de aligha látott benne többet a rendszernek elkötelezett zsurnalisztika szakmai és erkölcsi züllöttségénél vagy az évtizedek óta megszokott propagandisztikus hazudozásnál. Valójában azonban – főleg az időközben nyilvánosságra került háttéranyagok ismeretében – jóval fontosabbnak tűnik az a kérdés, hogy miért kényszerült a szilárdnak látszó pártállami vezetés az általa mindig csak nagybetűsen emlegetett eszmei harc ilyen szánalmasan kicsinyes módszerének alkalmazására. Nem utolsósorban az a kérdés is felvetődik, hogy ez a hatalom szempontjából végül is megnyugtatóan lezárult boglári konfliktus miért szolgáltatott alkalmasnak látszó ürügyet olyan ördögök falra festésére, mint az anarchizmus, antiszemitizmus, nacionalizmus, kozmopolitizmus, szocializmusellenesség és maoizmus. Különösen ha tekintetbe vesszük, hogy a korabeli hivatalos propaganda szerint a Magyar Népköztársaság rendjét ezeknek a veszélyeknek egyike sem fenyegette.

Némi útbaigazítással szolgál az a körülmény, hogy a felsorolt téveszmék közül egyetlenegy akad, amelynek hirdetője is megtalálható a szenvedélyes kifakadásban. A cikkben priuszos bűnözőként aposztrofált Pór Györgyöt 1968 nyarán valójában politikai okból, egy maoista összeesküvés fővádlottjaként ítélte el a Fővárosi Bíróság. Az 1968. május–júniusban zajló „maoista per” egy diákcsoporthoz tartozó propagandatevékenysége ellen irányult, és hat hónaptól két és fél évig terjedő büntetési tételre szabó ítélettel zárult le, nem számítva az állambiztonsági szolgálattal és az államigazgatás intézményeivel összehangolt intézkedési tervek mellék-büntetéseit, az egyetemekről való kizárás mellett a publikációs és egyéb tilalmakat, amelyeket a bírósági döntés nem tartalmazott. A per után a Pór-féle csoport megszűnt, a maoizmus

5 Szabó László: Happening a kriptában. *Népszabadság*, 1973. december 16., vasárnapi melléklet.

6 A szerző név szerint említi Galántai Györgyöt, Kovács Miklóst, Pauer Cyulát és Pór Györgyöt, az akkor osztrák állampolgár Gáyor Tibort, utal az 1971-ben a Kassák Művelődési Házban betiltott Halász Péter-féle társulatra. Pauer 1973. július 2-án a Lengyel-tóti Járásbíróság a balatonboglári MÁV-üdülőben történt dulakodás miatt hivatalos személy elleni erőszak vádjával négy hónap börtönbüntetésre ítélte. A Kaposvári Megyei Bíróság október 25-én az ítéletet két év próbaidőre felfüggesztette, és a vádlottat 2000 Ft pénzbírságra kötelezte. Somogy Megyei Bíróság irattára, B/655/1973/4. sz. ítélet.

7 A kápolnatárlatok 1973-as kiállítási programjának meghívójáról van szó, amelyen Pór György neve nem szerepelt, de az 1973. július 7-én szervezett vetítésen ő is bemutatta egyik filmjét. A cikknek ez a passzusa képezte a *Népszabadság* ellen Pór György által indított sajtóper alapját.

mint eszmeáramlat a továbbiakban Magyarországon semmiféle érzékelhető hatást nem gyakorolt. Mindez arra enged következtetni, hogy a neoavantgárd elleni kampányban Pór fel- említése merő ürügy volt, ami természetesen nem azt jelenti, hogy személye véletlenül került a cikkbe.

A „Happening a kriptában” című cikk megrendelésre készült.⁸ A Somogy Megyei Rendőr-főkapitányság III/III-as osztályának 1973. augusztus 22-én, tehát a kápolna bezárása előtt hat nappal kelt intézkedési terve szerint nyilvánosságra kell hozni a művészi avantgárd tevékenységének „erkölcsi oldalát”, és e célból kompromittáló adatokat kell a sajtó rendelkezésére bocsátani.⁹ Kézenfekvő volt, hogy a Somogy megyei titkosrendőrség áldozatos gyűjtőmunkájának eredményét senki sem kamatoztathatja nagyobb haszonnal, mint Szabó László, a pártlap vezető belpolitikai munkatársa, az efféle leleplező zsurnalisztika emblemikus figurája.

Marad tehát a kérdés: miért éppen Pór György került – legalábbis látszólag – a kápolnaügy centrumába? Egyfelől tény, hogy miután Pór 1969 szeptemberében kétharmados kedvezménnyel kiszabadult a börtönből, nem hagyott fel a politikai tevékenységgel, csupán Kína-barát nézeteitől köszönt el, és az akkoriban az ifjúság körében hatni kezdő, a nyugati diákmozgalmak által inspirált nézeteket terjesztette. Ténylegesen letöltött, másfél éves szigorított börtönbüntetése ugyanakkor egyfajta hősi aurával vonta be személyét, és megnyilatkozásaival, sőt jelenlétével is bármely ellenzéki színezetű megmozdulást hitelesíteni tudott. 1971 elején tiltakozó akciókat szervezett Haraszi Miklós és Dalos György őrizetbe vétele ellen, 1972-ben részt vett a fiatalok március 15-i nemzeti tüntetésén, 1973-ban pedig egyik kezdeményezője volt az abortusz tervezett megszigorítása elleni aláírásgyűjtésnek.¹⁰ Ebben az időben kritikai szociológián dolgozott, többek között a cigány családok körében korábban megkezdett kutatásait folytatta. A Népművelési Intézettől kapott megbízása keretében az ipari dolgozók kulturális igénystruktúráit vizsgálta, és családpolitikával kapcsolatos felméréseket végzett. Mindez több mint elegendő terhelő körülmény volt egy büntetett előéletű személy esetében. Pór közellenségnek számított. „Társadalomra veszélyes magatartása – ol-

8 Szabó László Neumann Gábornak adott interjújában közel húsz év után is kitaróan bizonygatta, hogy cikke la- kossági bejelentésre íródott. „[...] én akkor azt mondom, hogy ezt az egészet a magyar katolikus egyház nyo- morította meg [...]. Én azt nem tudom, hogy a kulturális irányzat [sic!] részéről nyomás volt-e, én ezt nem vizs- gáltam [...]. Senki nekem nem szólt arról, hogy ez bármifajta kulturális fekete jelenség, amit el kell tiporni. Nekem senki ezt a cikkemet meg nem nézte. Senki instrukciókat nem adott.” Az 1990. január 14-én elhang- zott rádióadás szövegét lásd Markovits Ferenc: Kápolna-tárlat. Balatonboglár, 1970–73. *Kultúra és Közösség*, 1990. 4. sz. 101–109. o. A cikk megírásának ötlete a Somogy megyei tanácsi apparátustól eredt, amely a saj- tón keresztül már 1971-ben megkísérelte leszerelni az egyre nyíltabban radikalizálódó művészcsoportot. Horányi Barna „Törvénytelen úton néhány avantgarde. Bérelt kápolnában illegális kiállítások, műsorok” cí- mű, a *Somogyi Néplapban* július 8-án megjelent írása akkor még a siker reményével kecsegtetett. Ideig-óráig kompromisszumkötésre kényszerítette az alkotókat, és egyben a trombitaszó erejével hangzott a tárlatok elleni hadjárat megkezdéséhez.

9 „Javasoljuk a sajtóban az összejövetelek erkölcsi oldalát elemezni olyan tanulság levonásával, hogy az egyház ne segítsen a fiatalok erkölcsi moráljának aláásásában.” Történeti Hivatal (a továbbiakban TH) O–16 268/1., Horgászok I. fedőnevű (a továbbiakban fn.) dosszié, 190–194. o.

10 1973 nyarán Pór György feleségével, Kőrösi Zsuzsával az 1956-ban hozott abortusztörvény szigorítása ellen írá- nyuló petíciót fogalmazott meg. A tiltakozó beadványt, amelyet Apró Antalnak, az Országgyűlés elnökének cí- meztek, ezeröttszázötvenhároman írták alá. Lásd Csizmadia Ervin: *A magyar demokratikus ellenzék (1968–1988). Dokumentumok*. Budapest, 1994, T-Twins, 67–69. o.

vassuk egy szigorúan titkos minősítésű belügyi jelentésben – már oly méreteket öltött, hogy konkrét ellenséges tevékenység kibontakozásának lehetőségét hordja magában.”¹¹ Különösen veszélyesnek tartják „az áldozatos forradalmiság nimbuszának a fiatalokra gyakorolt káros hatását”.

Kétségtelen tény, hogy az 1970-es évek elejének bizonyos belpolitikai fejleményei komoly fejlődést okoztak a titkosrendőrségnek és megbízóinak. 1969-ben, Csehszlovákia megszállása elleni tiltakozásul a Nemzeti Múzeum lépcsőjén egy fiatalember, Bauer Sándor nyilvánosan elégette magát, 1970-től a nemzeti hagyományok jegyében szerveződtek az illegális március 15-i diáktüntetések, illetve autonóm kulturális csoportok, zenekarok alakultak. Visszaszorították a reformszociológusokat, és 1973 márciusában a hivatalos marxizmus létjogosultságát megkérdőjelező Lukács-tanítványokat párthatározattal eltiltották az oktatástól, néhányukat eltávolították a tudományos intézetekből. Haraszi Miklós egy traktorgyárban feljegyezte a munkások napi kizsákmányolásáról szerzett tapasztalatait, amiért 1973 októberében bíróság elé állították, majd 1974 januárjában elítélték. Nem utolsósorban mind többen tekintették egyedül szavahihető hírforrásnak a nyugati rádióadókat. Ráadásul a pártvezetésnek szemmel láthatóan nem is volt kulcsa a sokféle alternatív csoport mentalitásformáihoz és érzésvilágához. Az irodalomban és a képzőművészetben az elavult szocialista realista kánon által még csak nem is értelmezhető újítások születtek.¹²

Mindazonáltal a társadalom hangulata nem adott okot igazi aggodalomra. Az eredetileg a gazdasági reform előmozdítására szánt kölcsönök java részét a fogyasztásba invesztálták, és mindezzel az apolitikus magatartási formákat kívánták előmozdítani. Magyarország különösen a „normalizált” Csehszlovákiához és az ideológiai kampányokban vergődő Romániához képest a béke és a stabilitás szigete volt. Ugyan mit számított néhány békétlenkedő fiatal, avantgárd képzőművész vagy másként gondolkodó filozófus, közgazdász, problémalátó társadalomtudós?

Csak hogy 1968-ban a Kádár János vezette párt mélyreható gazdasági reformokat és bizonyos kulturális szabadságokat ígért, mozgósítva ehhez az értelmiség legjavát. Akkoriban még úgy tűnt, hogy Moszkva – legalábbis Magyarország viszonylatában – elfogadja ezeket a törekvéseket, és a magyar pártvezetés pedig azt a látszatot keltette, hogy a szovjet politika Kádárt támogatja a párton belüli baloldali „betonfrakcióval” szemben. A prágai invázió azonban előbb a pártvezetésen belüli légkört változtatta meg, majd néhány éven belül ez a folyamat magának a reformnak a befagyasztásához vezetett. 1972-ben a Politikai Bizottságban már egyértelműen a reformellenes erők voltak többségben.

Ugyanakkor az MSZMP nem vihette ki a belső vitákat a közvélemény elé, és még kevésbé vallhatta be, hogy az eredeti céloktól szovjet és belső nyomásra visszakozott. Egyáltalán semmiről sem beszélhetett nyíltan: az a szabadságkorlátozás, amely hatalmának sohasem megkérdőjelezett alapját alkotta, a hatalmon lévők kezét is megkötötte. Ha valamit közölni akartak: betiltottak vagy épp engedélyeztek egy filmet, Állami Díjat vagy szilenciumot adtak egy írónak – saját monopolizált médiájukban legfeljebb óvatos célzásokat engedtek meg maguknak. Ebben az üzenetű kultúrában egy-egy gesztus jelképes értéke jelentette annak tartalmát. Ekként volt gesztus és üzenet a boglári kápolnatárlatoknak mind az engedélyezése,

11 A Belügyminisztérium III/III-4-b alosztályának összefoglaló jelentése megelőző jellegű intézkedésekről. 1974. július 23. TH T-9 481/3. Összetartók III. fn. dosszié, 131–135. o. A következő idézet ugyaninnen.

12 A kulturális kormányzatnak az 1970-es évek elején bekövetkező művészeti robbanás, az új stílustendenciák, a nonkonform művészeti jelenségek kezelésére sem megfelelő apparátusa, sem pedig világos szempontrendszere nem volt.

mind pedig a betiltása is.

De térjünk vissza az 1968 után történetekhez. A kádári centrum köré csoportosuló frakciók egy ideig egyfajta kényszerkoalíciót alkottak. Míg többek között Aczél György a viszonylagos kulturális toleranciát próbálta ideig-óráig fenntartani, addig Németh Károlynak, a budapesti pártbizottság első titkárának jelentős szerepe volt a diákság elleni 1972-es kemény rendőri fellépésben. Maga Kádár – alighanem zsarolási szándékkal – még lemondását is benyújtotta, és csak az után vonta vissza, miután a szovjetek ismét kinyilvánították a bizalmukat iránta. Ennek azonban megvolt az ára, hiszen Kádárnak kellett levezé nyelnie azokat a lépéseket, amelyekről Moszkva a megnyugvást várta.

Az MSZMP vezetése kezdetben inkább szimbolikus engedményeket tett. Ide kell számítanunk azokat a szovjet típusú, részben rendőri, részben propagandisztikus akciókat, amilyen a boglári ügy, Haraszi *Darabér*-pere, a volt Lukács-tanítványok foglalkoztatási tilalma, majd Konrád György és Szelényi Iván őrizetbe vétele és a részben a rendszer számára kényelmetlen személyek (Heller Ágnes, Fehér Ferenc, Márkus György, Pór György és mások) kiszorítása volt. Mindezek az intézkedéssorozatok a jóval keményebb szovjet repressziók afféle magyar változatát jelentették. Ám ezen belül Haraszi, a lukácsisták és Pór is merőben machiavellista praktikák áldozatai lettek: mint „marxizáló” baloldaliak nem számíthattak széles körű szolidaritásra, ugyanakkor mint ideológiai ellenséget fel lehetett őket mutatni Moszkvának. Ami pedig a „nacionalista” fiatalokat illeti, ők egyszerűen nem voltak prominensek, és letartóztatásuk szintén közvetett bizonyítékul szolgált a magyar párt internacionalista elvhűségére – ezúttal a „jobboldali” szovjetellenességgel szemben.

Nem tudni, vajon a szovjet vezetés beérte-e volna csak ezekkel a formális engedményekkel. Feltehetően Kádár az 1968-as reform valamennyi exponensét – Aczél, Nyers Rezsőt és Fehér Lajost – Moszkva szorgalmazására léptette vissza, de e sakkjátszmában kényszerítő erőt jelenthetett a párton belüli baloldali ellenzék nyomása is. Mindenesetre a kialakult helyzetet az utca embere a korabeli vicc szerint – vagyis hogy „olajat kaptunk nyersacélért” – a nemzetközi történések összefüggéseiben konstataálta. Kádár maradt: ő menedzselte végig a nagy engedmény következményeit egészen a rendszer összeomlásáig, 1988-ig.

Pór György a *Népszabadság* elleni sajtóper elvesztése után és annak következményeként zajló hatósági szekatúra elől 1975-ben Franciaországba vándorolt ki, és csak nem sokkal Kádár bukása után léphetett újra magyar földre. Pór egyfelől saját élete logikáját követve bukdácsol egyik eszmétől a másikig, tévedhetetlenül a hatalom ellenében, ám ugyanakkor sorsa – mint annyi más emberé – csak kártya volt a hatalmi csoportok cinikus játszadozásában.

Tehát miért éppen Pór? A dokumentum-összeállításból kitűnik, hogy Pór nem csupán azért felelt meg a „mumus” szerepének, mert személye köthető volt szinte valamennyi alternatív csoporthoz, hanem politikai attitűdjével, személyiségével látványosan lehetett ijesztgetni a gulyáskommunizmus hazai fogyasztóit és a kádárizmussal kiegyező apolitikus értelmiséget.

BELÜGYMINISZTERIUM
III/III-4-b alosztály

SZIGORÚAN TITKOS!
Tárgy: Pór György és Kőrösi Zsuzsanna ügyében

MIÉRT ÉPPEN PÓR?

ÖSSZEFOGLALÓ JELENTÉS

Pór György (Bp., 1944. XII. 28. Vámos Zsuzsanna) pártonkízüli, a Nehézipari Minisztérium Ipargazdasági és Üzemszervezési Intézetének idegen nyelvű dokumentátora, „F” dossziés személy, Bp. VI., Szondy u. 84. szám alatti lakos. Államellenes összeesküvés kezdeményezése és vezetése büntetvéért a Fővárosi Bíróság 1968. június 3-án 2 év 6 hónap szabadságvesztésre ítélte, és mellékbüntetésként a közügyektől 3 évre eltiltotta, melyet a Legfelsőbb Bíróság jogerőre emelt. Szabadságvesztés-büntetéséből harmadkedvezményel 1969. szeptember 23-án szabadult.

Szoros kapcsolatot tartott Dalos György és Haraszi Miklós „F” dossziés személyekkel, akiket 1971. február 12-én – a rájuk vonatkozó, érvényben lévő rendőrhatalósági felügyelet szabályainak sorozatos be nem tartása miatt – 25 napi elzárással sújtottak. Az általuk kezdeményezett és a körükhöz tartozó személyek által folytatott „tiltakozó mozgalom” szervezésében Pór György is aktívan részt vett. Tevékenységének félbeszakítása érdekében 1971. február 20-án figyelmeztető jellegű beszélgetést folytattunk vele. Intézkedésünk hatására átmenetileg visszahúzódott, de 1972 tavaszán ismét aktivizálódott.

A BM III/1. Osztály operatív adatok és tanúkihallgatási jegyzőkönyvek alapján 1972. március 30-án rendőrhatalósági figyelmeztetésben részesítette a március 15-i, múzeum-kerti demonstratív jellegű megjelenéséért, valamint megbízás nélküli filmszociológiai felmérésre szervezett csoport vezetéséért, mely személyét illetően társadalmi veszélyességet rejt magában.

A laza csoportosulás szervezésébe, Pór György tevékenységébe aktívan bekapcsolódott élettársa, Kőrösi Zsuzsanna (Bp., 1950. Nemes Julianna) pártonkízüli, büntetlen előéletű egyetemi hallgató, Bp. V., Károlyi M. u. 7. szám alatti lakos, akivel 1973. január 15-én házasságot kötött. 1973 nyarán a készülődő népesedéspolitikai határozattervezet elleni tiltakozás céljából kapcsolataik bevonásával középiskolás fiatalok körében, valamint intézményekben és üzemekben aláíráásokat gyűjtöttek.

1973. december 7-én a Marcibányi téri Művelődési Ház filmklubjának rendezvényén röpcédulát találtunk, melynek tartalma a népesedéspolitikai intézkedésekkel való szembeállásra buzdít. A fenti témában már ismertté vált koncepciójuk, valamint a röpcédula hasonló tartalma alapján felmerült annak gyanúja, hogy készítésében, terjesztésében részt vettek, illetve arról tudomással bírnak. Az eddig végrehajtott intézkedéseink során feltételezésünket sem kizáró, sem megerősítő adatok nem keletkeztek.

Az elmúlt időszakban konkrét információink keletkeztek Kőrösi Zsuzsanna és Pór György külföldi személyekkel való kapcsolatépítési törekvéseire, annak módszereire. 1973. november 23-án a százhalombattai Dunai Hőerőmű Vállalat rendésze az üzem területén fotózás közben igazoltatta Kőrösi Zsuzsannát és Glasheen Philip Maxwell ausztrál állampolgárt, londoni lakost. A Pest Megyei Rendőr-főkapitányság III/II. Osztálya a fenti körülmények pontosítása céljából Kőrösi Zsuzsannát beidézte, aki mindennemű felvilágosítást megtagadott. Bizalmas úton szerzett adataink szerint Glasheen Philip egy olyan csoportosulás tagja, akik elhivatott politikai küldetésüknek tekintik a társadalom intézményrendszerének a „megszüntetés irányába” történő megreformálását, különös tekintettel az államhatalmi, illetve erőszakszervezetekre. Nevezettek rövid ismeretségük után úgy nyilatkoztak Pór Györgyről, hogy a legnagyobb ember, akit valaha is láttak. A vele együtt hazánkba érkező társai mu-

tatták be Martha Lampland minnesotai egyetemi hallgatónak, aki 1973. június 5-től tartózkodik Magyarországon.

A külföldi kapcsolatok megteremtésével, kiszélesítésével párhuzamosan fokozottabban előtérbe helyezik az egymástól függetlenül működő, főleg fiatal értelmiségiekből álló laza csoportosulásokkal való együttműködést. Pór György rendszeresen figyelemmel kíséri a Malgot István és Halász Péter által vezetett ellenséges körök tevékenységét. Politikai vitába bocsátkozva vagy éppen szótlán megjelenésével ösztönöz az aktivizálódásra, orientál az önálló hatalomellenes vagy társadalmon kívüli magatartásra. Egységfront kialakítására irányuló törekvését bizonyítja az is, hogy Haraszi Miklós ügyének nyílt tárgyalására széles körű szervező tevékenységet folytatott, melynek gyors félbeszakítása, megakadályozása érdekében 1974. január 9-én rendőrhatalósági figyelmeztetésben részesítettük.

Fokozott aktivizálódásukra utal, hogy 1973. november 14-én Konrád György, Frankl Tibor, Haraszi Miklós, Dalos György, Veres Julia és Kőrösi Zsuzsanna jelenlétében Pór György a forradalmi harc ösztönösségére, a tömegek spontán forradalmiságára épített felfogás mellett foglalt állást, amely néhány kiválasztott önmegvalósító, a „tett” anarchista propagandájának megfelelő tevékenységre alapoz. Kijelentette: „...számomra az az embertömeg, amelyet én azon önző célból akarok megfogni, hogy saját magamat szeretném megoldani... ez az én ösztönös kívánságom, hogy megoldjam önmagam egy ilyen embertömeg javára, vagy rovására...” Hozzátette: „...én szívesen gyakorolok a hatalomra nyomás, mert úgy érzem, valamit tennem kell...”

Ellenséges politikai koncepciójuknak megfelelően a legális lehetőségek felkutatására és maximális kihasználására törekednek, bizalmas környezetüket is erre ösztönzik. 1973. decemberében – több személy bevonásával – bekapcsolódtak a Népművelési Intézet által – Munkáséletmód, munkáskultúra címmel – szervezett szociológiai felmérésbe. Válogatott, az általuk legmegbízhatóbbnak tartott kapcsolataik közreműködésével a későbbi mélyinterjúk végrehajtásához mintegy 150 kérdést tartalmazó kérdőívet állítottak össze, amelyekkel általuk előre kiválasztott személyeket keresnek fel. A tendenciózusan összeállított, ellenséges politikai röpirathoz hasonló kérdésekről még a csoportosulás néhány tagja is úgy nyilatkozott, hogy azok csak arra jók, hogy a munkásosztályt szembeállítsák az értelmiséggel. A kérdéscsoportok – válaszadás esetén – alkalmasak a megkérdezettek személyiségének alapos megismerésére, és így szimpatizánsok felderítésére is.

A csoportosulás tagjai maguk között legális, féllegális tanulmányokat, fordításokat terjesztenek, azonban Pór György és Kőrösi Zsuzsanna következetesen kerülnek a szervezettség látszatát. Összejöveteleiket kizárólag magánlakásokon tartják, amelyek kiválasztásánál alapvető szempont, hogy annak tulajdonosa általuk feddhetetlennek vélt, a BM szervei által nem ismert személy legyen. Így került sor 1973. szeptember 23-án Friss Anna, Mérő László, Bottyánszky Anna Bp. I., Gellérthegy u. 5. sz. alatti lakásán megtartott összejövetelre, melyen Alain Wallon A chilei munkásmozgalom jelenlegi perspektívái c. Jászberényi Zsuzsa által fordított cikkét, valamint Yves Kerthuel A burzsoázia felkelése c. Pór György és felesége által fordított tanulmányát ismertették. Pór György a megjelentek előtt abban határozta meg a felolvasások és az azt követő vita célját, hogy maguk között egységes állásfoglalást alakítsanak ki, és ezt tudják képviselni azokban a körökben, ahol csak a napi sajtó hamis, az események társadalmi okait ködösítő közleményeit ismerik.

Felismerték, és összejöveteleik legalizálására kihasználják azt a lehetőséget is, amely a szociológiai felmérések nagyszámú kérdezőbiztosi megbízásaiból adódik. A hivatalos szerv által dotált vizsgálat égisze alatt, a Népművelési Intézet státus- és személyiség gondjai megoldásának látszatát keltve kérdezőbiztosi eligazítás címén kapcsolataik széles körének össze-

hívását valósíthatják meg. Nem véletlen, hogy a tagadhatatlanul szükséges program-egyeztéseken, munkamegbeszéléseken a Népművelési Intézet képviselője nem vesz részt, ha azt nem az intézmény kezdeményezte. 1973. december 1-[j]jén Petri Györgyné I., Pala u. 11. sz. alatti lakásában mintegy 50-60 személy gyűlt össze egymástól elkülönülő kis csoportokban, különböző témájú beszélgetéseket folytattak, melyekbe esetenként Pór György bekapcsolódott.

A fent jelzett egységes álláspontjuk kialakításához felhasználják a köreikhez tartozók vagy velük szimpatizálók írásait is. Bizalmas úton került birtokunkba Endreffy Zoltán „Az identitás válsága és a hatékonyság elve” c. tanulmánya, mely az ellenkultúra és a különböző fejlett tőkés országokban körülötte szerveződő radikális mozgalmak elemzésével foglalkozik. Népszerűsít minden olyan kísérletet, amely valamilyen módon a hivatalos hatalommal, társadalommal szemben áll. A tanulmány lehetőséget ad arra, hogy az „ipari társadalom” és intézményei ellen – függetlenül a társadalmi rendszertől – általános elégedetlenséget keltsen, a létező feszültségek hamis, természetfelettivé nagyításával, a társadalmi, gazdasági fejlődésünk eredményeiről és tényleges problémáinak megoldásáról elterelje a fiatalok figyelmét. Ezt az orientálást szolgálhatja Kőrösi Zsuzsanna „Tézisek a nők helyzetéről Magyarországon” c. tanulmánya is, amely tulajdonképpen egyfajta ösztönzés az aktivizálódásra, a nők egyenjogúsításának égisze alatt folytatható harcra, a társadalom egyes intézményének, főként a család lejáratására, egyértelműen negatív kicsengésű kritikai elemzésére.

Figyelembe véve Pór György és Kőrösi Zsuzsanna fokozódó aktivizálódását, tevékenységük társadalmi veszélyességét, „akcióegység” létrehozására irányuló törekvéseiket, valamint felelőtlen önmegvalósító elképzeléseiket, olyan intézkedések alkalmazására van szükség, melyekkel a csoportosulásban zavart kelthetünk, a vezető szerepet betöltő személyeket visszahúzódsra kényszeríthetjük, az alapvetően jó szándékú, de félrevezetett fiatalokat leválaszthatjuk.

Nem hagyhatjuk azonban figyelmen kívül a következetesen megvalósított legalizációs módszereiket, azt a tényt, hogy néhány akciójuk gyakorlati lebonyolításához – személyes kijárással vagy aláírások gyűjtésével – közéletünk több ismert személyét megnyerték, akik így velük azonosságot vállaltak. Egy – Pór György és Kőrösi Zsuzsanna ellen indított – nyílt vizsgálati eljárás során e személyek felelősségének megállapítása, ezt követő felelősségre vonásuk nem lenne elkerülhető, és rendkívüli lehetőséget adna a Haraszi-ügyhöz hasonló belföldi és nemzetközi visszhang felszítására.

A fentiek alapján célszerűnek látszik ellenséges tevékenységüket az egyértelműen rendőri intézkedések mellőzésével, az illetékes intézmények és társadalmi szervek széles körű bevonásával félbeszakítani. Ennek érdekében az alábbi intézkedések végrehajtását tervezzük:

1. A népesedéspolitikai határozat készítésének időszakában az alapvetően Kőrösi Zsuzsanna által – Pór György tudtával – szervezett és irányított aláírásgyűjtésről készített tájékoztató jelentésünket összegezve küldjük meg Kőrösi Zsuzsanna munkahelyére, az ELTE Bölcsészettudományi Karára. Ebben javasoljuk az egyetem állami és társadalmi vezetői felé, hogy ellene indítsanak fegyelmi vizsgálatot. Tekintettel arra, hogy az általuk összegyűjtött aláírásokból másolattal nem rendelkezünk, tájékoztatásul közöljük, hogy adataink szerint az eredeti példányokat az országgyűlési képviselők közvetítésével Apró Antal elvtárshoz juttatták el.

2. A Népművelési Intézetnek megküldjük az általuk kezdeményezett, de Pór György irányítása alá került, szociológiai felmérésre vonatkozó adatainkról készített szignalizációs jelentést, melyhez csatoljuk a családra vonatkozó kérdéscsoportot is. Egyben javasoljuk, hogy Pór György ellen indítsanak fegyelmi vizsgálatot. A vizsgálat eredménye az intézet által szervezett kérdezőbiztosi eligazításon kerülne ismertetésre. Szakképzett személy a családra vonatkozó kérdéscsoportot – annak tartalmát – visszautasítaná, szociológiai felméréssel legalizált ellenséges politikai röpiratnak minősítené, amelyet a kérdésekből összeállított pél-

dákkal azok tendenciózus csoportosításának bemutatásával bizonyítana. Kijelentené, hogy ennek összeállítóját mindenfajta népművelési tevékenységre alkalmatlannak tartja.

3. Az előző két pontban javasolt vizsgálatok befejezését követően Pór Györggyel és Kőrösi Zsuzsannával külön-külön konspirált beszélgetést kezdeményezünk. Tudatjuk velük, hogy az ellenük lezajlott vizsgálaton felvetetteken kívül egyéb tevékenységükről is tudomásunk van. Tájékoztatjuk őket arról, hogy az általunk is ismert külföldi személyekkel való kapcsolattartások a véltnél súlyosabb veszélyt jelent számukra. Felhívjuk a figyelmüket arra, hogy értékeljék át az elmúlt időszak eseményeit, beszélgetésünket vegyék utolsó figyelmeztetésnek, ellenkező esetben büntetőjogi felelősségre vonásukat nem kerülhetik el. Ezt az alkalmat felhasználva éreztetjük, hogy az információink a csoportosulás egyik-másik tagjától származnak.

4. Az előző pontban javasolt, konspirált jellegű beszélgetések jogi alátámasztása érdekében a rendelkezésünkre álló anyagokat megküldjük a BM III/1. Osztályának véleményezés céljából.

A fentiek alapján javasoljuk, és kérjük engedélyezni a felsorolt intézkedések végrehajtását.

Budapest, 1974. február 5.

Mészáros Miklós r. fhdgy

Tubl Roger r. szds
alosztályvezető

Nytsz: 4/8-40

K: 4 pld.

1 pld. Pór „F” do.

1 pld. „Szervezők”

1 pld. Táj. alo.

1 pld. Táj. ti.

Közigazgatási Államtitkári Hivatal, belügyminiszteri iratok, 1-a/644/1974. Pór György és felesége, Kőrösi Zsuzsanna budapesti lakosok kivándorlási ügye.

FELJEGYZÉS

A Heppening [sic!] a kriptában című cikkel kapcsolatban¹³

1. A cikk megjelenése után, december 17-én délelőtt felhívott Kertész Gyula (telefonszáma: 135-090), s elmondta, hogy két évvel ezelőtt Galántaitól reklámmal kapcsolatos „aláfestő részt” kért grafikai megoldásban. Több példányt kapott is Galántaitól, neki akkor nem tűnt fel, csak később, hogy horogkeresztes emblémákat is tartalmaz a grafika, így illesztette össze Galántai. A grafikák mindegyike alá van írva, 1971-ből. Ezekről fénymásolatot készítettem.¹⁴ Telefonált Körmendi Jánosné, aki elmondta, hogy a kripta az ő férjének a családi tulajdona, ahol két évvel ezelőtt még a férjének az édesapja is ott feküdt, legalábbis a csontmaradvá-

13 Feljegyzés Aczél Györgynek.

14 Galántai György nonfiguratív, növényi motívumokat idéző grafikája – a feljegyzéshez csatolva – Szabó László sajátos interpretációjában.

nyok, koporsómaradványok. A kripta ajtaja be volt zárva. „A Galántai tőlem is mindenáron írásban akarta kicsikarni a kripta használati jogát – mondta. – Ezt nem kapta meg... Erre gondolt egyet, és önkényesen kibontotta...”¹⁵ Elmondta, hogy a kápolna körül lévő ötszáz négyszögöles telekrész is a családé, telekkönnyvilég nincs teljesen tisztázva ma sem a tulajdonjog, őik nagyon szívesen a tanács rendelkezésére bocsátják. Javasoltam, forduljanak a tanácshoz.

2. Felhívott telefonon Lengyel Józsefné, a XIV. kerületi tanács népművelési csoport vezetője, és elmondta, milyen hercehurcát élt át Halász Péterrel kapcsolatban, akinek a csoportja korábban az ő kerületükben működött, s akitől Lengyelné megvonta a működési lehetőséget.¹⁶ Közölte, hogy a Népművelési Intézettől azóta is újra és újra rá akarták tukmálni Halász Pétert: miért nem ad a számára fellépési lehetőséget, mert – állítólag – így könnyebben lehetne ellenőrizni.

Elmondta, hogy legutóbb két héttel ezelőtt ismét szóltak a Népművelési Intézettől: miért nem adnak fellépési lehetőséget Halász Péternek. Nevet nem jelölt meg.

3. Felhívtam Vitányi Ivánt, az intézet igazgatóját, és elmondtam neki, hogy adatgyűjtés során több alkalommal találkoztam a Népművelési Intézet emlegetésével mint olyan állami intézménnyel, amely szinte hiteles pecsétet ad sok a Galántai körül tömörült ember különös tevékenységére. Így például maga Galántai mondta ott jártamkor, hogy Halász Péternek a Népművelési Intézettől van valamilyen papírja. Tehát „törvényes” mindenfajta működése...

Elmondtam Vitányinak, hogy lojálisan akartam eljárni, és ezért nem említettem a cikkben a Népművelési Intézet – enyhén különös – szerepét. Ő közölte, hogy másfél évvel ezelőtt foglalkozott Halász Péter dolgaival, és akkor neki az volt az álláspontja, hogy Halásznak színpadot kellene adni, mert így lehet ellenőrizni. De mivel a pártban akkor más vélemény volt, elállt a dolgoktól. Járt ugyan még Balatonbogláron, de aztán azzal sem foglalkozott tovább. Vagyis: azóta nem foglalkozott Halász Péter dolgaival – hangsúlyozta. Lehetséges, hogy az emberei közül valakihez csak most jutott el az ő akkori álláspontja, de hát ő „nem tud felelősséget vállalni” az embereiért minden esetben. „Még magamért sem tudok, nemhogy másokért.”

Én mindazt elhittem, amit Vitányi mondott, és megnyugodtam abban, hogy ő a munkatársainál a történet után még inkább érvényesíteni fogja a politikai követelményeket.

4. December 18-án felhívtam Lengyelné, és elmondtam neki, mit közölt velem Vitányi. Lengyel elvtársnő ekkor a következőkről tájékoztatott, mint mondta, teljes felelősséggel, nagyon határozottan. Két héttel ezelőtt felkérték Vitányit egy előadás tartására, és ennek során Héra Istvánnéval, a csoport előadójával beszélgetett Vitányi, aki ekkor is igen határozottan

15 Korábban a Körmeny család tulajdonában lévő, deszakralizált kápolnát és kriptát 1966-tól kezdve folyamatosan feltörték, az emberi maradványokat a környéken szétszórták. Az áldatlan állapotok megnyugtató rendezésére Galántai több ízben eredménytelenül végződő tárgyalásokat kezdeményezett a családtagokkal

16 A BM előzetes információi szerint egy 1972. január 31-re tervezett bemutató kapcsán Halászné két forgatókönyvet írtak, valamint az előadást propagáló meghívókat terjesztettek. Az előzetes jóváhagyott változat és az előadás lényegi eltérései miatt a BM január 17-i szignalizációjára a XIV. kerületi tanács határozatot hozott a Kassák Művelődési Házban működő csoport működésének azonnali hatállyal történő felfüggesztéséről (TH O-16 268/1., Horgászok I.). Rátiki András az ügygel kapcsolatosan Aczél Györgynek írott feljegyzésében jelzi, hogy nem ért egyet az együttes szembeni retorzióval, és Halász Péter fellebbezésének kapcsán a társulat szakmai felügyeletének megoldatlanságára hívja fel a figyelmet. (Rátiki András 1972. február 4-én kelt feljegyzése Aczél Györgynek a Kassák Ház Stúdió ügyében [MOL MDP-MSZMP Iratok Osztálya, 288. f. 36/1971. 8. ő. e.]

vetette fel, hogy miért nem foglalkoztatják Halász Pétert a kerületben, miért nem adnak neki fellépési lehetőséget, hiszen így „ellenőrizni lehetne”... Héráné erről tájékoztatta Lengyel elvtársnőt is.

Tehát maga Vitányi volt ismételten, aki – állami funkciójával a háta mögött – Halász Péter mellett újra lándzsát tört.

Lengyelné közölte még, hogy a Népművelési Intézet most is foglalkoztatja Halász Pétert, továbbképző előadás keretében ő tart előadásokat a „modern színjátszásról”.

Budapest, 1973. december 18.

Szabó László

Magyar Tudományos Akadémia Könyvtár Kézirattára Aczél György-kézirathagyatéék (a továbbiakban MTA-KK-AKH/Ms) 6035/1.

TISZTELT SARLÓS ISTVÁN!

1973. XII. 20.

Most értesültem arról, hogy válaszcikkembe¹⁷ tárgyi tévedés csúszott. Kovács Miklós csakugyan rajta volt a meghívott művészek listáján. Kérem ezért a gépiratom második oldalának végén és harmadik oldalának elején lévő szöveg megváltoztatását. A szöveg végleges formája:

„Kis szépséghiba, hogy a felsorolt két magyar állampolgár közül az egyik, Pór György, nem művész, és nem is szerepelt a meghívottak listáján. Egyébként nevük említése még e cikk szellemi légkörében is orron csapja az olvasót. A büntetett előéletűek tehát sehová se menjenek, mert jelenlétük diffamáló? Az Állami Operaházban is az? – mert oda is járnak büntetett előéletűek. A kápolnai színelőadásokra mindenesetre rossz fényt vet, hogy ilyen emberek is megnézték, ha megnézték.” Ez a bekezdés vége – az eredeti szöveg utolsó félmondata elmarad.

Nagyon resteltem, hogy ilyen hibát követtem el – a filológia már az egyetemen is gyöngye oldalam volt. Elnézést kérek ezért a szükségtelen többletbonyodalomért.

Tisztelettel üdvözlö

Eörsi István

MTA-KK-AKH/Ms 6035/1.

17 Eörsi István 1973. december 19-én „Mi bújt meg a kriptában” címmel válaszcikket írt (kézirat: Artpool Művészetkutató Központ), amelyet a *Népszabadság*ban akart megjelentetni. Kísérőleveléhez az alábbi megjegyzést fűzték: „Szabó L. et.! Ebből nemcsak az derül ki, Eörsi vitatkozni akar, hanem az is, bennfentes! Természetesen nem közöljük, viszont vissza kell küldeni az írását, ezért elolvasás után kérem, adja nekem vissza [Sarlós István szignója]”. MTA-KK-AKH/Ms 6035/1.

JELENTÉS

Megbízható adataink szerint Galántai György festőművész az általa bérelt balatonboglári Temető-dombon lévő kápolnát nem a bérleti szerződésben megfogalmazott rendeltetésnek megfelelően használta fel, ezért az illetékes szervek Galántaival a kápolnára vonatkozó bérleti szerződést felbontották. A kápolnát és környékét a Balatonboglári Községi Tanács vette gondozásba, és ott kultúrparkot kíván létesíteni.

A kápolna korábbi használatáról – Galántai és más személyek tevékenységével is összefüggésben – 1973. december 16-án a *Népszabadság*ban publikált *Happening a kriptában* című cikk eddigi adataink szerint elsősorban Galántai György, valamint Halász Péter és a környezethez tartozó személyek körében volt téma. Az érdeklődésre jellemző, hogy felhívták egymás figyelmét a cikkekre, és már az írás megjelenésének napján, december 16-án este Halász Péter lakásán jött össze Haraszi Miklós, Donáth Péter, Kovács Miklós, Breznyik Péter, Tóth Judit, Bálint István, valamint Bálint Istvánné, és a cikkel kapcsolatban folytattak beszélgetést. Mint Haraszi megjegyezte: „Halászkhoz kellene menni, mert ők és Pór van a dologban.”

Az érintett személyek és szorosabb kapcsolataik általában elítélték a cikket, azt „szörnyű... szemét... mocskos... hazug” stb. jelzőkkel illették. Az első véleményekben bizonytalanság és pesszimizmus volt tapasztalható, melyet később felváltott a kiút keresésére irányuló törekvés. Mint lehetőség került szóba a név szerint említett személyek részéről polgári per vagy sajtóper kezdeményezése, valamint helyreigazító cikk vagy cikkek publikálása. Ennek érdekében kapcsolataik körében igyekeznek véleményt, illetve lehetőségeket felkutatni.

Egyes személyek részéről Galántait hibáztatták, hogy ilyen lehetőséget teremtett a kápolnában. Pl. Vaád Ferenc, akitől Galántai tanácsot kért, kijelentette: „Ha a cikkel kapcsolatban kérsz támogatást, megtagadom. Amit főztél, edd is meg!” Mint mondotta, már négy évvel ez előtt megjósolta, a pesti kiállítás alkalmával, hogy ez lesz a vége, amikor Galántai úgy viselkedett mintha „tüntetne a rendszer ellen”. Szabó Piroska szerint „...hiba, hogy sok olyan ember aludt ott, akinek nem lett volna szabad... Te nagyon eltemetted magad egy ideig.”

Több személy azonban, köztük Eörsi István, Haraszi Miklós, Orvos András, Frimer Oszkár, Tóth Gábor, Bojtár Iván és dr. Orosz Balázs segítségéről biztosította Galántait, illetve a név szerint érintett más személyeket. Többen kifejezték sajnálatukat Pór György név szerinti szerepeltetése miatt. Egyesek úgy értékelik, hogy a név szerint megemlített személyek valamilyen jogcímen pert kezdeményezhetnek.

Néhány személy véleménye az ügygel kapcsolatban:

Halász Péter: „Reménytelen a helyzet, nincs más megoldás, csak utóvéd harcokat folytatni... A cikk nem veszélyes... A sajtóper meglesz.”

Eörsi István: „Úgy tudom, van valami, ami által polgári per indítható... Mindenkit fagatni fogok az ügyben.”

Galántai György: „Most akarok beszélni egy-két nálam értelmesebb emberrel... ők a cikk szerzői, a közéletet, a közhangulatot formálják... Hát, aki a művészetben újítani mer, az már bűn... Beszélék valakivel... kellene egy másik cikket írni, amivel ez ki lesz javítva... A sajtópernek nincs értelme, mert teljesen világos, hogy nem nyerhető meg.”

„Nem akarok kimenni (disszidálni) ... Esetleg nem lenne rossz, ha tényleg kimennék, és két évre megkapnám a kintmaradást... A másik, gondolom, lemegyek vidékre, és ott... bár-

milyen munkával tengetem az életem vagy egy fél évig, és akkor újrakezdem. De nincs fizikumom, hát nem eszem nem tudom, mióta.”

Tóth Gábor: „...Itt mindenféle modern, meg egyéb törekvés címszóval félmeztelen, meg meztelen emberek rohagálnak a filmekben. Akkor, ha valaki egy termékenységi szimbólum... gyanánt mutat be valamit, akkor az már egy rossz fény. És ezt miért egy rendőrségi tudósító állapítja meg...? Ennek jegyében megfogalmazni egy levelet, vagy azok, akik sértve vannak rágalmozás címén pert indítanak.”

Szabó Piroska: „Egynek lett volna értelme, s kb. úgy nézett volna ki, mint a Haraszi tárgyalása,¹⁸ hogy ha neked lett volna egy pered, és különböző embereket meginvitálnak oda.”

Halász Péter a sajtócikkkel és azzal kapcsolatban, hogy szerveink az ő és a társaságához tartozó személyek útlevelét bevonták[k], 1973. december 20-án Molnár Gergely és Őrsi Katalin társaságában kijelentette: várható, hogy illetékes szervek velük szemben további intézkedéseket foganatosítanak. Felhívta a társaság figyelmét, hogy ha nyílt eljárásra kerülne sor, „...tagadni kell, amit lehet. Kevés az a tény, amit bizonyítani tudnak.”

Az ügyben a bizalmas nyomozást tovább folytatjuk.

Budapest, 1973. december 22.

Nytsz: 4/7-1318

K.: 4 pld.-ban

1 pld. felterjesztve

1 pld. do.

1 pld. Táj. alo.

1 pld. Táj. ti.

TH O-16 268/2., 24-26. o., Horgászok II. fn. dosszié.

HELYREIGAZÍTÁSI KÉRELEM

A Happening a kriptában c. „színes” cikket (*Népszabadság*, 1973. dec. 16.) írója valótlan tények közlésével és való tények hamis színben való feltüntetésével hamisra színezte.

A személyemmel kapcsolatos valótlanosságok és torzítások helyreigazítására (1972. évi 26. tvr. XXI. fejt. 342. §. 1., 2. bek.) kérem a következők közlését a rendeletileg megállapított határidőn belül és módon.

A cikkíró szerint Galántai György festő 1973-as nyári nyomtatott programjából kitűnik, hogy „ki az a hozzátétőleg 80 személy, akikhez így invitál a program: »Látogassa meg balatonboglári műtermemet, ahol a következő művészek meghívott vendégeim.« Merthogy ő nem hívott akárkiket: olvasni a neveket, amelyeknek egy része ott található a bűnügyi nyilvántartóban is. Ezek közül Pór György vezet a két év hat hónapjával...”

A bűnügyi nyilvántartóra, a két és fél éves ítéletre való utalása (ha nem is túlzottan etikus egy már leült büntetés esetén, de) vitathatatlan. Az említett boglári nyári programban azonban sem a cikk szerzője, sem más nem olvashatta a nevemet, minthogy nincs rajta. Állításom ellenőrzésére elég elolvasni a feltehetően a cikkíró rendelkezésére álló vagy általa beszerezhető program-meghívót.

18 A Darabér-per.

Aki nem emlékszik a *Népszabadságnak* a szabadságvesztési ítéletemről szóló, hatvanöt hónappal korábbi közleményére (márpedig ez valószínűleg az olvasók többségére igaz), az előtt az 1968-ban hozott ítélet felháyntorgatása hamis megvilágításba helyezi bebörtönzésem okát. A cikkíró egyáltalán nem tesz említést ennek politikai természetéről. Így a cikknek a nevem szóba hozása előtti részében olvasható, a tömeges szexpartikra, kábítószerre, közrenddel ütköző dolgokra vonatkozó utalások után a bűnügyi nyilvántartó és a 2 év 6 hónap felem-lítése a tájékozatlan olvasóban megteremti a gondolati kapcsolatot a – csak a cikkíró fejében létező – kápolnabeli büntanya és köztem.

Miután odavarázsol a cikkíró a festő meghívóján feltüntetett művészek közé, ezt írja a „nyári szeánszokon” megtalálható „minden káros nézetet képviselő név”-ről: „Név, amely mögött annyi a művészet, hogy viselője »művészi módon érti« a munkakerülést.”

Ezzel kapcsolatban a következőket kell bejelentenem:

1. Soha nem igényeltem magamnak a művész címet.
2. Semmilyen, így káros nézetet sem képviselek, minthogy nem vagyok közéleti személyiség.
3. Évek óta a munkámból (a Magvető és Kossuth Könyvkiadóknál megjelent fordításaimból, szociológiai kutatásaimból és a Nehézipari Minisztériumnál munkakönyvileg is igazolt foglalkozásomból) élek.

Bp., 1973. dec. 27.

Pór György
1068 Szondy u. 84.

MTA-KK-AKH/Ms 6035/1.

NÉPSZABADSÁG

A Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Lapja
Budapest, VII., Blaha Lujza tér 1–3.
Tel.: 343-100, 142-990, telex: 094

FELJEGYZÉS

Aczél György elvtársnak

Helyreigazítási kérelmet kaptunk Pór Györgytől. Ennek szövegét mellékelem. Egyben mellékelem a helyreigazítási kérelmet elutasító levél másolatát is. Ennek várható következménye, hogy Pór a bírósághoz fordul. Ott viszont – a belügy tájékoztatása szerint – bizonyítani tudjuk, hogy Pór György hosszabb ideig a késő esti, illetve éjszakai órákban is a kápolnában tartózkodott. Máskor is volt ott, de ezt a Belügyminisztérium illetékesei csak operatív anyaggal tudnák bizonyítani, azt viszont nyilvános tárgyaláson nem lehet felhasználni.

Amennyiben helyreigazítási tárgyalásra kerül sor, várható, hogy a hallgatóság soraiban ott lesz sok a cikkben érintett, illetve egyéb „oda” szurkoló személy.¹⁹

19 A Fővárosi Bíróságon 1974. február 6-án megtartott tárgyalás – hasonlóan Haraszi Miklós egy hónappal korábban befejeződött január 10-i peréhez – valóságos politikai tiltakozásként zajlott le. (Emiatt Pór első ügyvédje az elsőfokú tárgyalás után nem vállalta tovább a védelmet.)

Pór helyreigazítási kérelméből egyértelmű a szándék: azt akarja elérni, hogy valamilyen módon ismét nyilvánosságot kapjon elítéltetésének az oka, annak politikai természeté, a rendszerrel való szembenállása.

A helyreigazítási kérelemmel kapcsolatos mondatról még annyit, hogy javítás után kettős értelművé lett a teljes mondat, tehát úgy is lehet érteni, mintha Pór neve a nyomtatott meghívón szerepelne, meg úgy is, mint aki meghívott volt a többiekkel együtt. Remélem, hogy ezt a kettős értelmezést – noha az egész cikket illetően tényleg lényegtelen – Pór is elfogadja. Ezzel ugyanis elkerülhetünk egy mindenképpen pozitíven záruló, de addig mégsem túl kellemes helyreigazítási eljárást a bíróságon.

Budapest, 1974. január 7.

Elvtársi üdvözzettel:
Szabó László

MTA-KK-AKH/Ms 6035/1.

PÓR GYÖRGY

1068 Budapest
Szondy u. 84.

Az 1973. december 27-én kelt helyreigazítási kérelmére a *Népszabadság* főszerkesztőjének megbízásából a következőket válaszolom:

A „Happening a kriptában” című cikknek az Ön személyére vonatkozóan mindössze két megállapítása volt. Az egyik az, hogy Ön a balatonboglári kápolna műteremrendezvényének meghívott látogatója volt, a másik, hogy a bűnügyi nyilvántartó szerint Önt két év és hat hónap időtartamú szabadságvesztés-büntetéssel sújtották.

A Galántai György által szétküldött meghívó a szerkesztőség rendelkezésére állt és áll, következőképpen a cikkíró tájékozott volt arról, hogy azon az Ön neve nyomtatásban nem szerepel. A cikk azzal a megállapítással összefüggésben közölte példálódzóan az Ön nevét, hogy a meghívottak között több büntetett előéletű és rendőrhatóságilag figyelmeztetett személy is előfordult. E tekintetben pedig közömbös, hogy a cikkben említett személyek neve megtalálható-e a nyomtatványon vagy sem, mert a meghívottak teljes körére a nyomtatványon feltüntetett nevek nem is adnak tájékoztatást.

A szerkesztőség fenntartja a cikknek azt a megállapítását, hogy „...minden káros nézetet képviselő név megtalálható volt a nyári szeánszokon.” E tényállításba viszont nem magyarázható bele az az értelmezés, hogy a „nyári szeánszon” megjelent minden személy káros nézetet képviselt, kerüli a munkát, és Ön a „művész” címet igényelte magának. Mindezek alapján a szerkesztőség helyreigazítási kérelmét elutasítja.

Budapest, 1974. január 9.²⁰

Dr. Oláh Gábor
jogtanácsos

MTA-KK-AKH/Ms 6035/1.

20 Pór ezen a napon kapott rendőrhatósági figyelmeztetést a Haraszti-tárgyalásra szervezett demonstráció miatt (Közigazgatási Államtitkári Hivatali Irattári Osztály, belügyminiszteri iratok, 1-a/644/2/1974).

SOMOGY MEGYEI TANÁCS VB MŰVELŐDÉSÜGYI OSZTÁLY
KAPOSVÁR

Művelődésügyi Minisztérium
Közművelődési Főosztálya
Takács Kálmán mb. főosztályvezető

Tárgy: Balatonboglári kápolnatárlat
Ügyintéző: Gulyás József
Ügyiratszám: 10747/1973.

Budapest
Szalay u. 10–14.

KEDVES TAKÁCS ELVTÁRS!

A *Népszabadság* december 16-i – a balatonboglári kápolnatárlattal kapcsolatos – írásával kapcsolatban a következőkről tájékoztatom.

1. Osztályunk a hatósági felügyeletet mindvégig érvényesíteni kívánta Balatonbogláron, a képzőművészeti kérdésekkel (műterem, műhelybemutatók stb.) kapcsolatos jogszabályok azonban nem zárják ki a műhelybemutatók, műterem-kiállítások megtartását. Így Galántaiék – tiltó jogszabály nem lévén – alkotásaikat kiállíthatták. A propagandával kapcsolatos tiltó rendelkezéseket minden esetben foganatosítottuk, ők azonban rendre megsértették az előírásokat.
2. A Balatonbogláron történekből a kiállítások csak egy részt képeztek – jöllehet ezek adtak alkalmat a heppeningre [sic!] –, 1968-tól fogva az ottani események elsősorban rendőri és tanácsi igazgatási hatáskörben történő intézkedéseket indokoltak. (Galántai bérlője volt a kápolnának.) Ezekre sajnos csak későn került sor, annak ellenére, hogy a helyi tanácsot többször is felszólítottuk erre.
3. Galántaiék balatonboglári „ténykedéseit” olyan neves művészek és írók, színházi rendezők is támogatták, akik legalább olyan felelősséggel tartoznak tetteikért, mint a tanácsi hatóságok. Nem beszélve a rádió és tv és az országos napilapok Galántaiékat népszerűsítő adásairól, ill. írásairól. Egyedül – a mi javaslatunkra – a *Somogyi Néplap* ítélte el a Galántai-csoport művészeti tevékenységét és magatartását, illetve a műhelybemutatók kapcsán tapasztaltakat.
4. A balatonboglári állapotok megszüntetésére osztályunk a megyei tanács vezetőivel együtt intézkedett. Szabó László írásához az általunk készített dokumentumok – többek közt hatósági tiltó intézkedéseinket tartalmazó – levelek szolgáltak adalékul. Ezeket mi az MSZMP Központi Bizottságához is eljuttattuk.
Megjegyezzük, hogy adminisztratív intézkedések megtételére osztályunk nem volt illetékes, hanem csak a BM-szervek.
5. A nyáron Balatonbogláron tartózkodó művészek közül egy sem volt somogyi illetőségű. Többségük a bp.-i Fialat Művészek Stúdiójának tagja, akik alkotómunkájukat az év 10 hónapjában Bp.-en végzik. Tevékenységükkel a magyar képzőművészeti életben számolni kell, s ha kell, szigorú tiltó rendelkezésekkel kell megakadályozni a szocialista művészetel összeegyez[te]hetetlen munkálkodásukat. Úgy gondoljuk, hogy a Művelődésügyi Minisztériumnak és a képzőművész-szövetségnek kellene hathatós intézkedéseket foganatosítani, illetve egyértelműen szabályoznia a műterem-bemutatók, munka-bemutatók megtartásának lehetőségeit. Lehet, hogy a Galántaiékhoz hasonló művészcsoportok ez év nyarán már másutt ütik fel tanyájukat, és fejtik ki művészet-politikánkat és a szocialista

- közerkölcsöt sértő tevékenységüket. Az előbbieket megakadályozására a tanácsi hatóságok csak egyértelmű jogszabály esetén vállalkozhatnak. Ellenkező esetben sem mi [nem vállalhatjuk] – de úgy érzem, más tanácsi szervek sem vállalhatják a felelősséget.
6. A hasonló eset megelőzésére fokozottabb ellenőrzést kívánunk érvényesíteni, s bízunk abban, hogy ebben segítenek bennünket azok is, akik eddig nemcsak hogy tétlenül nézték a Balatonbogláron történeteket, de még bátorították és támogatásukról is biztosították Galántaiék tevékenységét. Ezek körére részben a 3. pontban név és beosztás feltüntetés nélkül utaltam. Másokat nem említek, ugyanis a felsőbb pártszervekhez már fél évvel ezelőtt eljuttattuk a részletes dokumentumanyagot és a levelezéseink másolatait.
 7. A balatonboglári kápolnával és a temetődombbal kapcsolatos további terveinkre Szabó László írása utalt.

Kaposvár, 1974. január 11.

Elvtársi üdvözléssel:
Svenda István
osztályvezető

SML XXIII. 1. f. Somogy Megye Tanácsának iratai; VB Fonyód Járás Hivatala.

TISZTELT FŐVÁROSI BÍRÓSÁG!

Pór György felperes által a *Népszabadság* szerkesztősége ellen sajtó-helyreigazításra kötelezés iránt indított eljárásban a védekezésünket tartalmazó előkészítő iratot az alábbiakban terjesztjük elő, és kérjük, hogy az előadásunkban foglaltak alapján felperes keresetét elutasítani szíveskedjék.

A *Népszabadság* 1973. december 16-i számában „Happening a kriptában” címmel cikk jelent meg, amely beszámolt a balatonboglári temetőkápolnában kultúrrendezvények ürtügény lezajlott botrányos eseményekről. A terjedelmes írásban összesen három sor foglalkozik Pór György személyével: „Merthogy ő nem hívott akárkiket: olvasni a neveket, amelyeknek egy része ott található a bűnügyi nyilvántartóban is. Ezek közül Pór György vezet a két év hat hónapjával...”. Lényegében tehát a cikk tényállítása szerint Pór György meghívott látogatója volt a balatonboglári kápolna műteremrendezvényeinek, továbbá hogy Pór György a bűnügyi nyilvántartó szerint két év és hat hónap időtartamú szabadságvesztés-büntetésben részesült.

Felperes az 1973. december 27-én kelt és a szerkesztőséghez december 28-án érkezett helyreigazítási kérelmében kifogásolta, hogy a cikk ismertetése szerint az ő neve is szerepelt a nyomtatott meghívón a meghívott személyek felsorolásában, kifogásolta továbbá, hogy a cikk elhallgatta a büntetőjogi felelősségre vonás alapjául szolgáló büntetnének politikai jellegét.

A *Népszabadság* szerkesztősége a Pp. 342. § (3) bekezdésében meghatározott nyolc nap alatt helyreigazítást nem tett közzé. Január 9-én kelt levelében azonban Pór Györgynek választ küldött, s ebben röviden reflektált a helyreigazítási kérelemben foglaltakra. Ezt követően nyújtotta be Pór György a Bírósághoz keresetét 1974. január 22-i érkezéssel, amelyre a Pp. 343. § (3) bekezdése a közzéi kötelezettség utolsó napjától számított 15 napos határidőt állapít meg.

A felperes által kifogásolt az a cikkbeli tényállítás, hogy Galántai György „nem hívott akárkiket: olvasni a neveket, amelyeknek egy része ott található a bűnügyi nyilvántartóban is”, nem a meghívó kinyomtatott névsorára utal, hanem a hatósági eljárás megállapításaira.

Ha lehetőséget ad is a szövegezés a felperes által előadott értelmezésre, ez a tényállítás a cikk lényeges tartalmában teljesen jelentéktelen. A sajtó-helyreigazítási eljárásban hosszú ideje kialakult, elvileg és gyakorlatilag is általánosan helyesnek elfogadott álláspont szerint: ha a cikkben foglalt tényállítások lényege megfelel a valóságnak, helyreigazításról nem lehet szó, feltéve, hogy a valónak bizonyult tényállításokkal összefüggésben tett többi tényállítások is olyanok, amelyek arányaikban és jelentőségükben a valónak elfogadott tényekkel kapcsolatba hozhatók, és azoknak kereteit nem haladják túl. A tényállítások valóságának megállapításához nem szükséges az, hogy azoknak minden, még a legapróbb részlete is megfeleljen a valóságnak. A sajtóközlemény lényegét nem érintő, a cikk mondanivalója szempontjából jelentéktelen tényállítások helyreigazítására irányuló panaszt még abban az esetben is el kell utasítani, ha ezek egyébként az objektív valóságnak nem felelnek meg. Ennek az ítékezési gyakorlatnak figyelembevételével vizsgálva a felperes által kifogásolt tényállítást, teljesen egyértelműen megállapítható, hogy a cikk számtalan valósághű tényállítással összefüggésben teljesen jelentéktelen az a körülmény, hogy Pór György neve a kinyomtatott meghívón szerepelt-e vagy sem. Tény ugyanis – amit a csatolt nyomozóhatósági nyilatkozattal igazolunk –, hogy Pór György a balatonboglári rendezvényeken megjelent, sőt feleségével és Csáková Mihály nevű személyekkel együtt az általuk készített amatőr filmeket ott levetítették. Nem kétséges, hogy Pór György meghívott volt, még akkor is, hogy ha a kinyomtatott meghívó listáján a neve nem szerepelt.

A cikknek az a tényállítása, hogy Pór György két év és hat hónapi börtönbüntetéssel büntetett előéletű, megfelel a valóságnak. Teljesen megalapozatlan felperesnek az az állítása, hogy bűncselekménye politikai természetének elhallgatása hamis színben tünteti fel a való tényt. Logikátlan ugyanis az a szövegértelmezése, hogy büntette politikai természetének elhallgatása a tájékozatlan olvasóban gondolati kapcsolatot teremt a kápolnabeli büntanya és az ő személye között. Ez az értelmezés mesterkéltsé, és még félreértésből sem adódhat. Mivel pedig a cikk tényállítása a valóságnak megfelel, a helyreigazításra nincs jogalap.

Az előadottak alapján kérjük, hogy a tisztelt Bíróság mindenekelőtt vizsgálja meg, hogy a kereset benyújtása a törvényben megállapított határidőben történt-e. Kérjük továbbá, hogy a becsatolt bizonyíték alapján állapítsa meg, hogy [a] Pór Györggyel kapcsolatos cikkbeli tényállítások lényege megfelel a valóságnak, illetőleg a valóságtól eltérő tényállítás annyira lényegtelen, hogy az helyreigazításra nem szorul.

Tisztelettel:
Népszabadság szerkesztősége

BELÜGYMINISZTERIUM
III/III-4-a alosztály

SZIGORÚAN TITKOS!

Adta: „Pesti” fn. tmb.
Vette: Kazai Zoltán r. hdgy
Idő: 1974. febr. 4.
Tárgy: Pór György és Bíró Yvette

JELENTÉS

Budapest, 1974. március 26.

Nyilvános helyen találkoztunk „Pesti” fn. tmb.-vel, ahol Pór György balatonboglári tevékenységéről a legutóbbi találkozón elmondottakról részletesebb információkat kértünk tőle.

„Pesti” elmondta, hogy 1973. július 7-én a déli órákban indult el Pestről, és kora délután érkezett meg Balatonboglárra a kápolnába. Galántai György rajta kívül még Najmányi Lászlót és Dobos Gábort hívta meg azzal, hogy vetítsék le filmjeiket.²¹ Pór György és társasága nem szerepelt a meghívottak között, de megérkezésekor már ott tartózkodtak. Azzal a kéréssel fordultak Galántaihoz és hozzá, hogy engedjék meg filmjeik levetítését. Mint korábban már mondta, ez meg is történt.

A filmek vetítését a kápolnában csak sötétedés után kezdhették el. Addig – mintegy 60–70 fiatal – a kápolna körül üldögéltek, ténferegtek. Pór Györgyék – Kőrösi Zsuzsa, Csáková Mihály, Veres Juli, Haraszi Miklós és még sokan, de arcukat nem ismerte – külön társaságot alkottak.

A filmvetítés kezdetére legalább 150-en összegyűltek, alig fértek be a kápolnába. A vetítéskor a gépet Dobos Gábor kezelte.

Pórék három filmet mutattak be. Az elsőt Pór György készítette Szentjóbý Tamásnak a Ganz-Mávagban megtartott happeningjéről. Rendkívül gyenge, érdektelen, kidolgozatlan munka volt.

A másik filmet Csáková Mihály készítette, a címe Gyerekjátékok volt. A film egy régen ki-merített témát dolgozott fel: a gyerekjátékok között fegyverek vannak, a gyerekek agresszivitása, háború.

A harmadik film Kőrösi Zsuzsáé volt, aki – egy nyugati lapból véve a témát – azt próbálta bemutatni, hogy miként lehet a nőknek növesztetni a mellét. A filmen egy lány üvegpotharokat nyomkodott a melléhez.

A vetítés után lementek a vasútállomással szemben lévő vendéglőbe, ahol Pórék tőlük külön ültek le. Itt-tartózkodásuk alatt általános igazoltatás volt. Ő az éjjeli vonattal eljött, de Pór Györgyék ott maradtak.

Tudomása szerint Pór György és társai igen gyakran voltak lent Balatonbogláron már 1972 nyarán is, de 1973-ban szinte félig le is költöztek.

[kifestve]

Értékelés: Pór György és társairól elmondottak informatív jellegűek voltak. Kiegészítették a korábban elmondottakat.

[kifestve]

Intézkedés: Pór Györgyéről nyert információkról tájékoztattuk társalosztályunkat.

[kifestve]

21 A meghívón Ajtony Árpád, Bódy Gábor, Dobos Gábor, Donáth Péter és Najmányi László neve szerepel.

Feladat: A találkozó rendkívüli jellege miatt²² feladatot nem adtunk. Erre a következı találkozózn fog sor kerülni.

Kazai Zoltán r. hdgy

K: 2 pld./Sné
 K: 1 pld. M-do.
 1 pld. b. alo. (Tubl elvtárs)
 Nytsz.: 4/7-354-b.

TH M-38 710/1, 32-33. o.

BELÜGYMINISZTERIUM TITKÁRSÁGA

Budapest V., József Attila u. 2-4.

Szabó László elvtársnak
 Belpolitikai Rovat helyettes vezetője
 Népszabadság Szerkesztısége

10-700/78-974
 Postacímünk: 1903
 Budapest, Pf. 314.

KEDVES SZABÓ LÁSZLÓ ELVTÁRS!

A Belügyminisztérium kérésére közli, hogy Pór György (Budapest, 1944. Vámos Zsuzsanna) Budapest, VI., Szondy u. 84. sz. alatti lakost a Somogy Megyei Rendır-fıkapitányság 1973. augusztus 27-én Balatonbogláron – Galántai György kényszerkilakoltatása során – több személlyel együtt igazoltatta.

Közöljük továbbá, hogy a Belügyminisztérium bünüldözı szervei tudnak arról, hogy Pór György felesége, Kırösi Zsuzsanna (Budapest, 1950. [...]) és Csákó Mihály (Bp., 1941. [...]) budapesti lakosok társaságában 1973. július 7-én 15.00-tól 22.00 óráig a Galántai György által bérelt kápolnában tartózkodott, ahol az általuk készített amatőr filmeket vetítették le.

Budapest, 1974. február 5-én.

Elvtársi üdvözlettel:

Csáki Sándor r. alezr.
 Sajtóiroda vezetője

[körpecsét: Belügyminisztérium Titkársága]

Fıvárosi Bíróság Irattára, 20520/1974.

22 A találkozó rendkívüli jellegét és sürgısségét a Pór György kontra *Népszabadság* sajtó-helyreigazítási per elsőfokú tárgyalásának idıpontja, 1974. február 6-a adta. Az operatív anyagokat a tárgyalás elıtt az alperes kérte meg a BM-tıl.

JEGYZŐKÖNYV

nyilvánosan tartott tárgyalásról

Felperes: Pór György

A per tárgya: sajtó-helyreigazítás

Alperes: *Népszabadság*

A tárgyalás: Budapest, ideje: 1974. február 6. 10 óra

Jelen vannak:

Dr. Balog Imre, a tanács elnöke

Fehér István népi ülnök

Kindla István népi ülnök

Kováts Jánosné jegyzőkönyvvezető

A felperes személyesen, érte dr. Bán György ügyvéd

Az alperesért dr. Oláh Gábor jogtanácsos

Tárgyalás megnyitása után az elnök megállapította, hogy a megidézettek megjelentek.

Az elnök ismertette a keresetlevelet, valamint annak az előzményeit.

A felperes a keresetét az előterjesztettek alapján változatlanul fenntartja.

Az alperes a kereset elutasítását kéri, csatolja az előkészítő iratát, amely a védekezést tartalmazza. Ennek első példányát az elnök 3/A/1. [szám] alatt a tárgyalási jegyzőkönyvhöz csatolta annak megállapításával, hogy annak másolatát az alperes a felperes jogi képviselőjének átadta.

Az elnök ismerteti az előkészítő iratot. Csatolja továbbá az alperes védekező iratához mellékelte és a Belügyminisztérium Titkársága 1974. február 4-én kelt 10-700/78/974. sz. alatt a cikkíróhoz intézett levelét, melyet az elnök ismertet.

A felperes előadja, hogy a tárgyalási jegyzőkönyvhöz 3/A/2. [szám] alatt csatolt okiratot alakilag és tartalmilag nem kifogásolja.

Az alperes az írásba foglalt és szóval ismertetett védekezését kiegészíti azzal, hogy kéri a cikk írásának a körülményeire vonatkozóan a jelen levő szerző, dr. Szabó László kihallgatását.

A felperes a 3/A/2. [szám] alatti okiratot illetően tett korábbi előadását annyiban módosítja, hogy amennyiben a jelzett napon valóban filmet vetített, de az nem tette ki az okirat szerinti óra időtartamot [sic:].

Ezután a bíróság a felperest személyesen az alábbiakban hallgatta meg:

Pór György 30 éves, budapesti születésű lakos, szociológus, nő, AU-IV 871994. szig. szám, a Pp. 5. §-a szerinti figyelmeztetés után:

Tudomást szereztem a balatonboglári kápolnaműteremről, így feleségem társaságában elutaztam Balatonboglárra megnézni. Én Galántai Györgyöt korábban nem is ismertem. A kápolnaműteremben 1974. július 7-én megnéztem a filmeket, ami[ke]t ott vetítettek, és miután tudtam azt, hogy van vetítési lehetőség, magam is levittem filmet, hogy azt ott levetítsem. Az általam levitt film egy dokumentumfilm volt, amelyet egy Ganz-Mávag-klubban volt klubdelutánról vettem fel. Ezt a filmet ott levetítettem kb. 30 néző előtt. A vetítés nem tartott tovább 5 percnél, így a 3/A/2. [szám] alatti okiratot tartalmilag csak annyiban nem tartom helyesnek, amennyi[b]en az ott 15–22 óráig tartó vetítést mond. A vetítés után ott maradtam, és a kápolnában aludtam, majd másnap jöttem haza Budapestre, már nincs emlékezetemben, hogy milyen időszakban. Az ekkori látogatásom alkalmával ismerkedtem meg Galántai Györggyel.

Ami azt a kérdést illeti, hogy otlétem alatt mennyiben volt érintkezésem a műterem vendégeivel, az emlékezetem az, hogy valószínűleg beszélgettem vendégekkel, de már többre nem emlékszem. Ez az előbbi előadásom úgy helyes, hogy valószínűleg beszélgettem a feleségemmel és a 3/A/2. [szám] alatti okiratban is említett Csákó Mihállyal, aki a barátom.

Ezután még egy alkalommal mentem el a balatonboglári kápolnaműterembe, mégpedig augusztusban, mert értesültem róla, hogy ott kiállítás lesz, ez azonban már nem sikerült, mert a kiállítás elmaradt.

Az említett alkalommal, amikor a filmemet levetítettem, több film levetítésére került sor, én a magamét a végére hagytam.

Alperes kérdésére a felperes:

Onnan szereztem tudomást arról, hogy Balatonbogláron filmvetítés lesz, hogy az akkor még nem ismeretes programban szereplő egyes személyeket ismertem, tudtam, hogy azok filmesek, és így személyes kapcsolataim révén szereztem tudomást arról, hogy filmvetítés lesz. Az említett módon azt tudtam, hogy július 7-én lesz filmvetítés, de hogy csak akkor lesz-e, azt nem.

A felperes és a jogi képviselők a hangosan gépbe diktált előadás felolvasását nem kívánták.

A felperes szükség esetén Galántai György tanúkénti kihallgatását kéri.

Az elnök megállapítja, hogy a tanúként kihallgatni kért Galántai György a hallgatóság között a tárgyaláson jelen volt.

A felek érdemben tárgyaltak.

Az elnök a tárgyalást – erre történt figyelmeztetés után – berekesztette.

A Fővárosi Bíróság zárt tanácskozásban meghozta, majd az elnök nyilvánosan kihirdette a külön íven szövegezett ítéletet.

A jkv.-t 11 órakor aláírták.

Kmft.

a tanács elnöke

jkv. vez.

Fővárosi Bíróság Irattára, 20520/1974.

FŐVÁROSI BÍRÓSÁG

A NÉPKÖZTÁRSASÁG NEVÉBEN!

A Fővárosi Bíróság a Budapesti 2. sz. Ügyvédi Munkaközösség (1363 Budapest, V. Szalai u. 13. ügyintéző: dr. Bán György ügyvéd) által képviselt Pór György szociológus, budapesti (1053 Budapest, Károlyi M. u. 7.) lakos felperesnek dr. Oláh Gábor jogtanácsos által képviselt *Népszabadság* napilap (1960 Budapest, Blaha Lujza tér 3.) alperes ellen sajtó-helyreigazítás iránt az 1974. január 22-én lajstromozott keresetlevéllel megindított perében az 1974. február 6-án tartott tárgyalás alapján meghozta, és kihirdette a következő

ÍTÉLETET:

A Fővárosi Bíróság a felperes keresetét elutasítja. Kötelezi a felperest, hogy az alperes jogi képviselője kezéhez 15 nap alatt 50 (ötven) Ft perköltséget fizessen.

Az ítélet ellen annak kézbesítésétől számított 15 nap alatt ide benyújtható fellebbezésnek van helye.

INDOKOLÁS:

A *Népszabadság* 1973. december 16-i számában, a „Vasárnapi melléklet” rovatban Szabó László szerző tollából „Happening a kriptában” címmel cikk jelent meg. A cikk a Balatonbogláron 1973 nyarán történetekkel foglalkozik; ezek színhelye a Galántai György grafikus által bérelt temetőkápolna és az a mellé önkényesen elfoglalt kripta volt.

A cikkben foglaltak szerint a helyi tanács vezetői a bérlőtől kapott tájékoztatás szerint azal számoltak, hogy az említett helyen a szolnokihoz vagy a szentendreihez hasonló művésztelep alakul ki. Ezzel szemben a valóságban az történt, hogy a bérlet és Balatonboglár 1973 nyarán kétes elemekkel telt meg, és a kápolnában, valamint a kriptában erkölcsileg súlyosan kifogásolható, politikailag ellenséges műsorok adására került sor. Ez utóbbit a bérlő úgy is előkészítette, hogy nyomtatott meghívókat adott ki, amelye[ke]n az előadókat is feltüntette.

A cikknek ez a része vonatkozik a felperes sajtó-helyreigazítási kérelmére. A cikk ugyanis a következőket tartalmazza: „Mert hogy ő nem hívott akárcikket: olvasni a neveket, amelyeknek egy része ott található a bűnügyi nyilvántartóban is. Ezek közül Pór György vezet a 2 év 6 hónapjával, majd jön egy sereg olyan, aki eddig »csupán« rendőrhatalósági figyelmeztetést kapott törvényszegéseier...”. A cikk ezután még a meghívón feltüntetett további személyeket is megjelölt.

A felperes az alpereshez az 1973. december 27-én ajánlottan postára adott helyreigazítási kérelmével fordult, majd annak elutasító válasza után az 1974. január 21-én ajánlottan postára adott és a bírósági irodában 1974. január 22-én lajstromozott keresetével kért helyreigazítást. A keresetlevélben foglaltak szerint a cikk azt a valótlan tényt tünteti fel, hogy ő a bérlő által kiadott meghívóban meghívottként szerepelt; a kereseti tényállítás szerint a valóság az, hogy a meghívóban nem szerepelt, a bérlőt korábban nem is ismerte.

A tárgyalás során felmerült az igényvel fellépés időbeliségének kérdése is. Az alperes által 1973. december 27-én feladott ajánlott levelet a feladást követő 2. napon, tehát 1973. december 29-ével kell kézbesítettnek tekinteni. Ettől számítottan a Pp. 342. §-ának (3) bekezdésében megjelölt 15 napos határidő utolsó napja 1974. január 21. A Pp. XXI. fejezetében foglalt kizáró különös szabály hiányában az adott és eljárásjoginak minősülő határidőre is irányadó a Pp. 105. §-ának (4) bekezdésében foglalt az az általános szabály, amely szerint a határidő elmulasztásának következményeit nem lehet alkalmazni, ha a bírósághoz intézett beadványt legkésőbb a határidő utolsó napján ajánlott küldeményként postára adták.

A felperes tehát időben lépett fel keresettel, azt érdemben kellett elbírálni.

Az előbbieken említett sajtócikk a maga egészében a helyes erkölcsi alapon és társadalmi rendünk védelmében adott tájékoztatást a balatonboglári 1973. nyári eseményekről. A cikk egész tartalma szerint az ott rendezett, a megjelentek számára adott műsorok erkölcsileg, politikailag kifogás alá esnek. A cikk ekként szemlélt egészében beállítottan a műsorban feltüntetett személyek megnevezése olyan értelemben kívánta tájékoztatni a közvéleményt, hogy az előadók előlétele és személye már eleve nem minősült alkalmasnak kifogástalan műsorok adására. A meghívó és a benne szereplő egyes személyek megnevezésével a cikk a maga egészében az ott közreadottak helytelenségére utal.

A keresetlevélhez csatolt meghívóból a bíróság megállapította, hogy abban a felperes neve meghívott előadóként valóban nem szerepel. A felperes személyes előadása alapján azonban tényül állapította meg azt is, hogy a felperes Balatonbogláron az említett bérletben megjelent, ott 1973. július 7-én – amelyet korábban vetítési napként tudott meg – az egyéb filmek leveletése után a maga kezdeményezéséből mintegy 30 néző előtt filmet vetített, majd ezt követően másnapig a bérlemény területén tartózkodott, és ott a kápolnában aludt.

Ekként a bíróság megítélése szerint a felperesnek a cikkben történt említése – a használt szavak szerint – újságírói pontatlanságnak minősülhet ugyan, ámde a cikk egészébe foglaltan a szerző azt a való tényt közölte, hogy a felperes jelenléte és produkciója az 1973. nyári megnyilatkozások általános jellemzőire illett be. A sajtó-helyreigazítás tehát azzal a meg nem engedhető következménnyel járna, hogy az olvasó közönség ellenkezően kapna tájékoztatást, nevezetesen azt, hogy a felperes a balatonboglári rendezvényeken nem vett részt.

Mindezek alapján a bíróság a felperes keresetét alaptalannak találta, és azt elutasította, egyben őt mint pervesztést a Pp. 75 §-a (4) bekezdésének alkalmazásával megállapított mértékű perköltség viselésére kötelezte.

A tárgyalás során az alperes a szerző kihallgatását kérte a sajtócikk megírásának előzményeire és körülményeire, míg a felperes Galántai György grafikus kihallgatását arra [nézve], hogy őt korábban nem ismerte. A bíróság a további bizonyítás felvételét mellőzte, mégpedig a cikkíró kihallgatását azért, mert a sajtó-helyreigazítás iránti igény alaposságának elbírálása szempontjából maga a cikk, nem pedig a megírás motívumai vagy előzményei szolgáltatnak alapot, Galántai György kihallgatását pedig azért, mert az azzal való ismeretség létrejöttének körülményeit illetően a tényállás megállapítására a bíróság már a felperes személyes előadását is valónak fogadta el.

Budapest, 1974. február 6.

Fehér István s. k.
ülnök

Dr. Balog Imre s. k.
a tanács elnöke

Kindla István
ülnök

A kiadmány hitelül: főea. [olvashatatlan szignó]

MOL XX-5-c-20217/1974.

T. LEGFELSŐ BÍRÓSÁG!

A *Népszabadság* „Happening a kriptában” c. cikkében (1973. dec. 16.) személyemmel kapcsolatban valótlan tényt közölt. A „színes figurákról” szóló cikk szerzője ezenkívül valós tények hamis színben való feltüntetésével színlelte igaznak valóban színes, de hamisra színezett cikkét. Helyreigazítási keresetemet első fokon a Fővárosi Bíróság dr. Balogh-tanácsa elutasította. Kérem a Legfelső Bíróságot az első fokon eljáró bíróság ítéletének felülvizsgálására, és arra, hogy a lapot kötelezze helyreigazításra.

A cikkíró szerint Galántai György festő 1973-as nyári nyomtatványából kitűnik, hogy „ki az a hozzátétőleg 80 személy, akikhez így invitál a program: »Látogassa meg balatonboglári műtermemet, ahol a következő művészek meghívott vendégeim.« Merthogy ő nem hívott akárkiket: olvasni a neveket, amelyeknek egy része ott található a bűnügyi nyilvántartóban is. Ezek közül Pór György vezet a két év hat hónapjával...” Az itt idézett és a bíróságnak a keresetlevél mellékleteként bizonyítékul benyújtott nyomtatványon azonban sem a cikk szerzője, sem más nem olvashatta a nevemet, minthogy nincs rajta. Ezt a lap jogtanácsosa is elismerte a helyreigazítási kérelmem elutasításáról tájékoztató levelében: „A Galántai György által szétküldött meghívó a szerkesztőség rendelkezésére állt és áll, következésképpen a cikkíró tájékozott volt arról, hogy azon az Ön neve nem szerepel.” (dr. Oláh Gábor, 1974. jan. 9.)

A gondosan elszórt célozgatásokat, sandításokat, az „és ott aztán minden volt...”, „többen mondták...”, „olyat senki sem látott – legalábbis a falubeliek közül...” típusú sejtetéseket és az ismételtgetve sulykoló megetetést, vagyis a rejtett és az erőszakos meggyőzés eszközeit egyaránt felhasználó cikkben több utalás van tömeges szexpartikra, kábítószerélvezésre, közrenddel ütköző dolgokra. A homályos, kétértelmű és határozottan semmit sem állító kijelentések után elég a nevet odavarázsolni a nyomtatványra, plusz (az 1968-ban büntetett magatartás politikai természetének megemlézése nélkül) felidézni az egyszer már kiállt börtönbüntetésemet, és a félig-tények, félig-állítások reggeli tejeskávé mellett vagy a metróban olvasva, erős gondolati szálatok szőnek az – eddig csak a cikkíró fejében létezett – kápolnabeli bűntanya és köztem.

Abban a folyamatban, amelyben a hírkiosztók (újságírók, tévések, szerkesztők stb.) ellátták a hírfogyasztó nagyközönséget friss információval, a valós tényeket valótlankok is helyettesíthetik. (E lehetőség törvényhozói felismerése tükröződik a sajtó-helyreigazítási jogszabály létezésében.) A helyettesítés sikeréhez, vagyis az elhitetéshez és a hit fenntartásához csak az kell, hogy a tájékoztatáskiosztó támaszkodhasson nézőinek, hallgatóinak vagy olvasóinak a tájékoztatás tárgyában való teljes tájékozatlanságára, és arra, hogy a valóságnak nincs esélye (sajtó) helyreigazíttatnia magát. A *Népszabadság* helyettesítő művelete lapzártáig eredményesnek bizonyult.

A szerkesztőség-alperesnek a tárgyaláson benyújtott előkészítő irata a következőket tartalmazza:

„A sajtó-helyreigazítási eljárásban hosszú ideje kialakult, elvileg és gyakorlatilag is általánosan helyesnek elfogadott álláspont szerint ... a sajtóközlemény lényegét nem érintő, a cikk mondanivalója szempontjából jelentéktelen tényállítások helyreigazítására irányuló panaszt még abban az esetben is el kell utasítani, ha ezek egyébként az objektív valóságnak nem felelnek meg. A cikk számtalan valósághű tényállítással összefüggésben teljesen jelentéktelen az a körülmény, hogy Pór György neve a kinyomtatott meghívón szerepelt-e vagy sem.”

A kápolnaműterem és személyem egymással való, oda-vissza kompromittáltatásában kulcsszerepet játszó tényállítás (a meghívottság) valótlanságának teljesen jelentéktelenné enyhítését mind a lap, mind a bírósági ítéletindoklás azzal az általam egy percig sem tagadott ténnyel igyekszik alátámasztani, hogy két alkalommal a műteremtárlat látogatója voltam. Nem sorolja fel azonban a cikkíró azokat az ismert közéleti személyiségeket, többszörösen kitüntetett művészeket és magas beosztású pártfunkcionáriusokat, akikkel ugyanabban vagyok csak „elmarasztható”: megtekintettem Galántai boglári műtermét. Mivel a protokolláris szervezettséget nélkülöző amatőr filmes házi vetítések légkörében természetes az, hogy ha az eredetileg várt filmeknél kívül valakinél éppen van film, az is levetítheti, így került sor az én ötperces filmem vetítésére is, amely semmi esetre sem emel engem a három hónapig nyitva tartó műterembe a *Népszabadság*-cikkben jellemzőként beállított művészek közé. Tehát a cikkíró azonkívül, hogy a meghívón szerepléssel valótlant állít (és mint dr. Oláh Gábor leveléből kiderült: tudatosan), hamis színben tünteti fel jelenlétem tényét, amikor a nyomtatványon feltüntetett (!) mintegy nyolcvanból az egész boglári nyár jellemzésére kizárólagosan megnevezett öt személy között említi.

A jogtanácsos érveléséből idézett első bekezdés („A sajtó-helyreigazítási eljárásban hosszú ideje...”) azért is tanulságos, mondhatnám, elvi jelentőségű, mert a benne foglalt gondolatok túlmennek a keresetlevelemben tárgyalt ügyön, és magukat a magyar sajtó-helyreigazítási joggyakorlat hiteles értelmezésének tüntetik fel.

Mivel a helyreigazításhoz való jog nem egy adott mondanivalóhoz, hanem személyhez fűződő jog, nem egy újságíró mondanivalója, hanem a személyiség védelmének a joga, ezért

a helyreigazítás elutasításához nem elég a sajtóközlemény valótlan tényállítását a közlemény eszmei mondanivalója szempontjából jelentéktelennek minősíteni. Ha jogász lennék, ehhez még azt is hozzáfűzném, hogy a polgári eljárás, amelyben a sajtó-helyreigazítási jogot érvényesíteni lehet, nem utolsósorban abban különbözik a büntetőeljárástól, hogy benne a közélet védelméhez képest közvetlenebbül irányadó, általános szempont a személyiség védelme (dr. Törő Károly, Ig. Min. főelőadó korreferátuma A személyhez fűződő jogok és a sajtó c. előadás-hoz. MÚOSZ, 1974. febr. 1.). Azonban a közülethez címzett mondanivaló eszmeiségének a hitelét sem az rontja, hogy a „mondanivaló szempontjából” jelentéktelen, ámde valótlan tényállításokat helyreigazítják, hanem sokkal inkább az, ha akár egy a lapnak jelentéktelen, csak a sértett személynek jelentős „részkérdésben” az eszmeiség magasabb elvei maguk alá rendelik a nekik nem engedelmes valóságot.

A *Népszabadság* érvelésének legvédettebb eleme az a Szabó László által beszerzett és az összes többi érvét csaknem feleslegessé, nélkülözhetővé tevő nyomozó hatósági nyilatkozat, amely szerint „a Belügyminisztérium bűnüldöző szervei tudnak arról, hogy Pór György...”. A BM-Titkárságról az újságírónak írt válaszevélből vett idézet itt félbeszakítva jól érzékelteti, hogy mennyire közömbös az, hogy hogyan folytatódik, tehát hogy miről is tudnak, hiszen ha valakiről már tudniuk kell a bűnüldöző szerveknek, ugye annak már régen rossz, az jó ember nem lehet, és további bizonyítás nélkül is sok minden elhihető, elképzelhető róla.

Ha az újságíró személyes kívánsága alapján rendőri apparátust vonulathat fel nem titkolt, nem tagadott boglári vetítése bizonyítására, akkor már viszonylag csekély bírói elfogultság kell csak ahhoz, hogy az igazságszolgáltatásban feleslegessé váljék a valóság tényleges feltárása és ennek alapján a sajtó-helyreigazítás megítélése.

A bíró ugyanis minden bizonnyal ismeri a büntetőeljárás-jogi tvr. 103. § 2. bekezdését, amely kimondja, hogy „Nyomozásnak csak büntett alapos gyanúja esetén, és csak a hatáskörrel bíró nyomozó hatóság írásbeli határozata alapján van helye”. A nyomozó hatóság levelét olvasva tehát a bíró joggal gondolkodhatott így: „Tudnak a Pórról – tehát nyomoznak a Pór után. Nyomoznak utána – tehát illetékes szervnek erre írásbeli határozata van. Erre illetékes nyomozó szerv vezetője elrendelte a nyomozást – tehát büntett alapos gyanúja forog fenn. Tulajdonképpen lehet, hogy nem is sajtó-helyreigazítási felperes áll előttem, hanem egy gyanúsított-jelölt – az újságíró tehát nagyszerűen ráérezett valami irtandóra, és [meg]írta.” A valóság gondolati újraépítésének – az adott esetben: félrekonstruálásának – ez a módja párhuzamos azzal, ami az átlagolvasó fejében végbemegy egy olyan cikk olvasásakor, amelynek írója a bűnügyi nyilvántartóra hivatkozik. Míg a tömegtájékoztató címzettjének nincs módja a tájékoztatás állításainak azok bizonyítékaival történő egybevetésére, a bírónak azonban nemcsak módjában áll, hanem kötelessége is a bizonyítékforrások (itt: a nyomozó hatósági nyilatkozat) alaki és tartalmi vonatkozásai kielégítő jellegének az ellenőrzése.

Ha ezt a bíró nem mulasztotta volna el megtenni, akkor a tárgyaláson kiderülhetett volna, hogy nincs ellenem folyamatban büntetőeljárás, vagyis a rendőrség a tevékenységét szabályozó eljárásjogi normáktól eltérő módon jut[ott] rólam szóló információkhoz. Fél évvel a boglári műteremben való látogatásom után és néhány nappal a tárgyalás előtt – büntetőügy hiányában, szabályszerű idézés nélkül – behívtak valakit ún. „meghallgatásra” és ennek alapján készült el Szabó László kívánságára (közvetlenül a tárgyalás előtti napon) a bíróságnak benyújtott nyomozó hatósági nyilatkozat. Szükség esetén közlöm a Legfelső Bírósággal azoknak a nevét, akiktől az utóbbi évek során ilyen körülmények között gyűjtött[ek] adatokat és véleményeket rólam.

Ha a rendőri eljárás szabályosságát nem firtatva mindezeket figyelmen kívül hagyjuk, még mindig tisztázatlan az a kérdés, hogy a szóban forgó nyilatkozat milyen módon vonatko-

zik a helyreigazítási kérelmemre. Az elfogulatlan szemlélő számára nyilvánvaló, hogy a nyilatkozat az alperes szándékával ellentétben belügyminisztériumi nyilatkozat, nem a helyreigazítási kérelem és a keresetlevél, hanem ezek elutasításának jogosságát vonja kétségbe. A *Népszabadság* (a bíróság által az ítélet indoklásában elfogadott és felhasznált) érvelése szerint a boglári műteremben lezajlott művészalálkozókot többek között „jelenlétem és produkcióm” minősíti „erkölcsileg és politikailag kifogásolhatóvá”. A jelenlétre vonatkozó érv egyszerűen komikus, hiszen sem egy kártyaparti, sem egy tárlat, sem egy színházi előadás, sem egy futballmeccs nem lehet pusztán attól erkölcsileg és politikailag kifogásolható, hogy azon akár több büntetett előéletű személy részt vett. Marad a „produkció”. Nos, a filmem tartalmáról a belügyi jelentés azzal beszél, hogy nem beszél róla. Nem beszél róla, holott ha ez kifogásolható lett volna, nyilván ezt sem hallgatná el. Ezzel az alperesnek és az elsőfokú bíróságnak a cikk ismert összefüggéseiben való megnevezése jogosságáról szóló koncepciója elvesztette utolsó és legerősebb logikai pillérét.

Az újságcikkre, az alperes tárgyalás-előkészítő irattára és az ahhoz mellékelt nyilatkozatra való reflektálás után szót kell ejteni még magáról az elejétől végig prejudikáló tárgyalásvezetésről.

A tárgyalás megnyitása után a tanácselnök bíró egyoldalúan, a hisztériakeltő hangnemű *Népszabadság*-cikk információira szorítkozva adta elő a kápolnaműterem történetét, majd az így felvázolt rémképbe helyezve el személyeket, tért rá a keresetlevélem ismertetésére.

A helyreigazítási jog ismert hazai szakértője, dr. Erőss Pál írja: „A felperesnek csak állítani kell a közölt tény valótlan voltát, állítását azonban nem kell bizonyítani. Itt nyomban az alperesre hárul annak az igazolása, hogy a közölt tény való.” (*Magyar Jog*, 1973. dec. 730. old.)

A sajtó-helyreigazítási eljárásnak ezt a specifikus jellemzőjét azonban elfelejtve a tanácselnök bíró – mint ezt a tárgyalási jegyzőkönyv is tanúsítja – mindvégig engem hallgatott ki, és nem az alperest. Elfogultságának bizonyítására a cikk lényegét eleve igaznak, vitathatatlannak fogadta el, anélkül, hogy az alperesnek bármit is bizonyítania kellett volna. A bíró elfogadta azt az alperesi érvelést, hogy keresetemet el kell utasítania, mert ha a lap az én (jelentéktelen) vonatkozásomban helyreigazítást eszközölne, akkor ez a cikk egészének a hitelét rontaná. Ez esetben a bírónak meg kellett volna vizsgálnia a cikk egészének hitelt érdemlőségét, amit azonban előzékenyen elmulasztott. Ehelyett hozzám intézett engem felperesből ténylegesen gyanúsítottjelöltté rögtönző kérdéseket, amelyek egyáltalán nem a helyreigazítási keresetem tárgyára vonatkoztak („Kikkel utazott Boglára? Kikkel és hogyan érintkezett a helyszínen” stb.). Nyilván az alperesi érvelést kívánta tényekkel megtámasztani, csak azt felejtette el, hogy ennek érdekében egy helyreigazítási eljárásban kérdéseivel nem hozzám, hanem az alpereshez kellett volna fordulnia.

(A tanácselnök bírónak ez az egyáltalán nem rejtett elfogultsága különösen érdekessé teszi azt a kérdést, amelyre a másodfokú eljárás során remélek választ kapni, nevezetesen azt, hogy ha az elsőfokú bíróságnál a beadástól számított két héten keresztül a dr. Erőss-tanácsnál volt az ügy, akkor hogyan, milyen körülmények között, kinek az utasítására került a tárgyalás előtti napon dr. Balogh kezébe?)

Rátérek az ítéletre és indoklására. A kereseteket elutasító ítélet indoklásában ez olvasható: „A cikk egész tartalma szerint az ott megrendezett, a megjelentek számára adott műsorok erkölcsileg kifogás alá esnek... A meghívó és a benne szereplő egyes személyek megnevezésével a cikk a maga egészében az ott közreadottak helytelenségére utal... Ekként a bíróság megítélése szerint a felperesnek a cikkben történt említése – a használt szavak szerint – újságírói pontatlanságnak minősülhet ugyan, ámde a cikk egészébe foglaltan a szerző azt a va-

ló tényt közölte, hogy a felperes jelenléte és produkciója az 1973. nyári megnyilatkozások általános jellemzőibe illett be.”

Az ítéletet megindokoló állítások ugyanolyan valótlanok, ellenőrizetlenek és bizonyíthatatlanok, mint az általam kifogásolt újságcikké. A helyreigazítási eljárás során sem az alperes, sem a bíró nem neveztek meg egyetlen tényt, egyetlen konkrétumot sem, ami hitelesítené azt az állításukat, hogy a megjelenésem valahol utalhat a hely helytelenségére, vagy hogy a produkció a (milyen alapon?) erkölcsileg és politikailag kifogásolhatónak ítélt megnyilatkozások általános jellemzőibe illeszkedik bele. Amikor az elfogult tárgyalásvezetés kiegészül a valótlan ítéletindoklással, akkor e logika alapján a helyreigazítási kereset már nyugodtan visszautasítható, a lap tudatosan valótlan állítása újságírói pontatlansággá becéződik, és a tényállítások objektív igazságának a kérdése jelentéktelen részkérdéssé fokozódik le.

Szeretném, ha a Legfelső Bíróság előtt világos lenne, hogy:

- Nem kivagyiságból perlem a *Népszabadságot*.
- Büntetett előletem ellenére ezt nem demonstratív célból teszem.
- Meggyőződéseim szerint a központi pártlap hitelét nem rontja, ha egy cikkét az objektív igazságnak megfelelően helyreigazítja.
- A cikk egésze vitathatatlanságának vitatására az késztetett, hogy az elsőfokú ítélkezéssel éppen e vitathatatlanság alapján utasította vissza az eredetileg csak a személyemet érintő mondatra reflektáló keresetleveletem.

e) A helyreigazítási jog bírói úton történő érvényesítésére a cikk következtében ért erkölcsi és egzisztenciális károk késztetnek.

Anélkül, hogy újabb cselekményével valaki erre okot adna, letöltött börtönbüntetésének nyilvános felhánytorgatása önmagában is sérti a Ptk. 85. §-ában védett jó hírnévhez való jogot. Ezt csak erkölcsi érzékem sejteti, mert nem ismerem az idevonatkozó jogalkalmazási példákat. Az azonban mindenképpen a jó hírnéven esett sérelem, ha egy újságíró alaptalanul tüntet fel engem egy „erkölcsileg és politikailag kifogásolható” esemény egyik központi alakjának. A jó hírnév az egyén működésének erkölcsi feltétele, ezen áll vagy bukik az egyén egzisztenciája. Bíróságaink túlzottan tartózkodóak a jó hírnéven esett sérelem megállapításában (dr. Sebestyén Katalin, Ig. Min. főelőadó: A személyhez fűződő jogok és a sajtó. Előadás a MÚOSZ-ban, 1974. febr. 1.).

A jogsértő szerkesztőségi gyakorlat következményeiből eddig a következőket tapasztaltam:

1. Abból az amatőr-film-stúdióból, amelynek egy évig tagja voltam, a stúdiót fenntartó Művelődési Ház vezetősége kizárt. Határozatuk indoklásaként kizárólag a *Népszabadság* szóban forgó cikkére hivatkoztak, és elismerték azt, hogy a [Művelődési] Házban kifejtett munkában nem találtak erre okot. (Filmem része volt annak a stúdiókollekciónak, amely a Magyar Amatőr Filmes Szövetség egyik budapesti pályázatán első díjat kapott.)

2. Az elsőfokú tárgyalás után felfüggesztették az egyik könyvkiadóban a válogatásom és szerkesztésem alatt készülő szociológiai tanulmánygyűjtemény munkáit.

3. A Nehézipari Minisztériumban az eddig évente automatikusan meghosszabbított munkaviszonyomat csak olyan feltételek mellett lettek volna hajlandók meghosszabbítani, amelyekről pontosan tudták, hogy nem fogadhatom el. Így a cikk megjelenése után két héttel megindult a teljesülése útján az újságíróknak a munkakerülésre vonatkozó, önteljesítő jóslattá váló célzása.

4. A lakóhelyem szerint illetékes kerületi tanács igazgatási osztályán, ahol az önálló szellemi foglalkozás tényét a személyibe bevezetik, a négy megjelent fordításkötetemet és a nem munkaviszonyos szellemi munkáimról szóló, még megmaradt szerződéseim ellenére ezt a bejegyzést megtagadták tőlem. Indoklást mind ez ideig nem kaptam, illetve az illetékes előadó-

nőtől csak annyi felvilágosítást, hogy „fogalmam sincs, mit mondhatunk magának, mire hivatkozhatunk, hogy miért nem írhatjuk be”.

A cikk lényegi mondanivalója hitelt érdemlőségének az elbírálásához és az elsőfokú ítéletindoklás alaptalanságának további bizonyításához nélkülözhetetlen néhány olyan dokumentum beszerzése, amely nekem nem áll a rendelkezésemre, de a Legfelső Bíróság beszerezheti, és kérem is erre. Gondolok itt a *Népszabadság*hoz a cikk kapcsán érkezett levelekre és válaszcikkekre, melyek közül a lap semmit nem közölt le, noha szép számban kapott az engem is sértő közleményt tényszerűen cáfoló reagálásokat. Szükséges lenne továbbá az ügy tárgyalásába bizonyítékként bevonni Galántai Györgynek az MSZMP KB-hoz, a Műv. Min.-hoz, a Művészeti Alaphoz és a Képzőművészek Szövetségéhez eljuttatott, a boglári kápolnaműteremre vonatkozó dokumentum-összeállítását.

A boglári kulturális események Szabó-féle felelőtlen, szenzációhajhász tálalása alkalmas lett arra, hogy engem a nyilvánosság előtt és mögött lehetetlenné tegyen. A következő idézet azt tanúsítja, hogy a „Happening a kriptában” c. cikk nem azonosítható minden további nélkül a valósággal, hanem annak csak egyfajta és korántsem a leghitelesebb leírását jelenti.

„A balatonboglári Temető-domb Kápolnaműterme, melyet Galántai György képzőművész vezet, rövid idő alatt európai művészi körökben is ismert lett. Itt találkoztak három nyáron át az időszerű művészeti irányzatok – a neokonstruktivizmus, az intervencionizmus, a vizuális kutatások, a konceptuális művészet, a vizuális költészet stb. – legjobb magyarországi képviselői, s utóbb a külföldiek közül is mind többen. Jugoszláviát tavaly a szabadkai Bosch + Bosch csoport, az idén pedig az időszerű irányzatok szellemében alkotó művészeknek egy kilenc tagú vajdasági csoportja képviselte. A balatonboglári kápolnaműterem egyedülálló Magyarországon....” *Képes Ifjúság*, 1974. jan. 30.

1974. febr. 27.

Pór György
1053 Bp., Károlyi M. u. 7.

Fővárosi Bíróság Irattára, I. P. 20 520/1974/2.

A MAGYAR NÉPKÖZTÁRSASÁG LEGFELSŐBB BÍRÓSÁGA

A NÉPKÖZTÁRSASÁG NEVÉBEN!

A Magyar Népköztársaság Legfelsőbb Bírósága a személyesen eljáró Pór György szociológus, budapesti (1053 Bp., Károlyi M. u. 7.) lakos felperesnek – dr. Oláh Gábor jogtanácsos által képviselt *Népszabadság* napilap (1961. Bp. Blaha Lujza tér 3.) alperes ellen sajtó-helyreigazítás iránt a Fővárosi Bíróság előtt indított perben 1974. február 6-án I. P. 20 520/1974/3. szám alatt meghozott ítélet ellen a felperes részéről 5. sorszám alatt benyújtott fellebbezés folytán meghozta az alábbi

ÍTÉLETET:

A Legfelsőbb Bíróság az elsőfokú bíróság ítéletét helybenhagyja.

INDOKLÁS:

A felperes a *Népszabadság* 1973. december 16-i számában „Happening a kriptában” című cikkel kapcsolatban kért helyreigazítást az alperestől.

Az alperes a helyreigazításra irányuló kérelem teljesítését megtagadta. A felperes keresettel fordult a bírósághoz, és ítélettel kérte kötelezni a felperest a helyreigazító nyilatkozat közzétételére.

Az elsőfokú bíróság a felperes keresetét elutasította, és kötelezte az alperest 50 Ft per-költség megfizetésére.

Az ítélet ellen fellebbezett a felperes, és az alperesnek kereset szerinti [el]marasztalását kérte.

Az alperes fellebbezési ellenkérelmében az elsőfokú ítélet helybenhagyását kérte, fellebbezési költséget nem kért.

A felperes fellebbezése nem alapos.

A *Népszabadság*ban megjelent cikkben a szerző, Szabó László elmondja, hogy Galántai György grafikus 15 évre kibérelte Balatonbogláron a Temető-dombot a rajta levő kápolnával együtt azzal az elgondolással, hogy a kápolnából műtermet alakít ki, más művészeket is meghív, és ott művésztelepet létesít. Ehhez megszerezte a helyi tanács, a művelődési ház és a lakosság támogatását is.

Az első és második nyáron rendben mentek a dolgok, de 1973 nyarán megromlott a viszony a tanács és Galántai között. A cikkíró beszámol arról, hogy rengeteg kétes alak jelent meg a Temető-dombon. Viselkedésük, ápolatlan külsejük nyugtalanította a környék lakóit meg az ideérkező üdülöket. Lányok, fiúk tömegszállása volt a Temető-domb. Estéknént hiányos öltözetben szaladgáltak, reggelente pedig lejártak a főút mellé az utcai kúthoz, félmeztelenül mosakodtak. Külső formájában a Nyugaton divatos „hippi” életformát élték.

A társaság szellemi érdeklődését és a rendezvények szellemi tartalmát a cikk „A nyári program” című részében mutatja be. Ezzel a résszel kapcsolatos a helyreigazításra irányuló kereseti kérelme a felperesnek.

A szerző Galántai Györggyel folytatott beszélgetésének tartalmát ismerteti, és szó szerint idézi a nyári programra szóló meghívók egyes részeit. Így, külföldi és magyar kollégák „Konkrét költészet, vizuális irodalom” szöveg idézésével utal a nyári program tartalmára. Ehhez fűzi a cikkíró – többek között – a felperes által helyreigazítani kért következő szöveget: „...vagy ki az a hozzátvőleg 80 személy, akihez így invitál a program: látogassa meg balatonboglári műtermemet, ahol a következő művészek meghívott vendégeim”. „Merthogy ő nem hívott akárhiket: olvasni a neveket, amelyeknek egy része ott található a bűnügyi nyilvántartóban is. Ezek közül Pór György vezet a két év hat hónapjával...”.

A felperes helyreigazításra irányuló, az alpereshez intézett levelének, a bírósághoz benyújtott kereseti kérelmének és az egész perbeli magatartásának az a lényege: sérelmezi, hogy a cikk úgy tünteti fel a felperest, mint meghívott előadóművészt, akinek a neve a meghívón szerepel, ezzel szemben első ízben meghívás nélkül jelent meg 1973. június 7-én, neve a meghívón nem szerepelt, alkalmoszerűen mutatott be egy rövid amatőr filmet, és tiltakozott az ellen, hogy miután a cikkíró odavarázsolta a meghívón szereplő művészek közé, azt írja, hogy a „Nyári szeánsz-apon megtalálható minden káros nézetet képviselő név. Név, amely mögött annyi a művészet, hogy viselője művészi módon érti a munkakerülést.”

Lényegében a felperes nem vállal szellemi közösséget azzal a társasággal, illetőleg azokkal a nézetekkel, amelyeket a cikkíró bírálata tárgyává tett.

A Pp. 342. §-ának (1) bekezdése értelmében a sajtót helyreigazításra kötelezni akkor lehet, ha valótlan tényt közöl, vagy híresztel, vagy való tényt hamis színben tüntetett fel. A sajtó-helyreigazítás a személyhez fűződő jogok védelmének egyik eszköze. A Ptk. 81. §-ának (1) bekezdése szerint a személyhez fűződő jogok a törvény védelme alatt állnak. A második bekezdés értelmében az állampolgárok személyhez fűződő jogainak sérelmét jelenti különösen

bármilyen hátrányos megkülönböztetésük, nemük, nemzetiségük vagy felekezetük szerint, az állampolgárok lelkiismereti szabadságának sérelme, továbbá a személyes szabadság korlátozása és az állampolgárok testi épségének, becsületének megsértése.

A sajtó-helyreigazítási eljárásban a kiindulási pont a helyreigazítást kérő félnek nem a perben tanúsított magatartása, hanem a cikkben ismertetett magatartása, illetőleg az ott közölt tények. Ezzel kapcsolatban az idézett jogszabály szerint a sajtó helyreigazításra akkor kötelezhető, [ha] valótlan tényt közölt vagy híresztelt, vagy való tényeket hamis színben tüntetett fel.

A felperes által kifogásolt cikk eszmei tartalma, mondanivalója az, hogy társadalmunk helyteleníti, határozottan elítéli azt a magatartást, amelyet Balatonbogláron 1973 nyarán az ott megjelentek általában tanúsítottak. Mindezt a szocialista társadalmunk erkölcsi felfogásával összeegyeztethetetlennek tartja, társadalmi és politikai szempontból károsnak.

A perben a felperes nem azonosítja magát ezekkel a nézetekkel. Kétségtelen azonban, hogy 1973. július 7-én megjelent Balatonbogláron, és nem vitás, hogy az ott előadott műsorban a maga által készített amatőrfilm bemutatásával közreműködött.

A felperes megjelenését véletlennek, alkalmoszerűnek tekinteni nem lehet, mert 1973. augusztus 27-én ismét jelen volt a felperes, amikor is rendőrségi igazoltatás során őt is igazoltatták.

A cikknek azt a lényeges mondanivalóját tehát, hogy a felperes részese volt a balatonboglári eseményeknek, és azokkal közösséget vállalt, a cikk a valóságnak megfelelően közölte, ezért a felperes ezzel kapcsolatban helyreigazítást jogszerűen nem kérhet.

A cikk mondanivalója szempontjából lényegtelen, ezért helyreigazítás tárgya nem lehet az a kérdés, hogy a felperes neve a nyomtatott programon nem szerepel, továbbá az sem, hogy a felperes foglalkozását tekintve nem művész, mert tény, hogy a programban előadóként közreműködött.

Mindezekre tekintettel a Legfelsőbb Bíróság az elsőfokú bíróság ítéletét helybenhagyta (Pp. 253. § (2) bekezdés).

Az alperes a fellebbezési eljárásban perköltség megállapítását nem kérte, ezért a Legfelsőbb Bíróság ebben a kérdésben a határozathozatalt mellőzte.

Budapest, 1974. március 8.

Dr. Magyar Árpád s. k.
a tanács elnöke

Dr. Babos Ferenc s. k.

Dr. Eötvös Oszkár s. k.
előadó bíró

KÁ.

[Körpecsét: A Magyar Népköztársaság Legfelsőbb Bírósága, Budapest, 3.]

A kiadmány hitelül:
Bognár László
irodavezető

BELÜGYMINISZTERIUM
III/III-4-b alosztály

SZIGORÚAN TITKOS!

Adta: „Mészáros Tibor” fn. tmb.
Vette: Mészáros Miklós r. fhdgy
Idő: 1974. március 12.

MIÉRT ÉPPEŊ PÓR?

Tárgy: Pór Györggyel kapcsolatos

JELENTÉS

Budapest, 1974. március 13.

A múlt héten találkoztam Nyakas Szilárddal. Valaha a Cinena [sic!] 64-ben együtt voltunk, és tavaly nyáron egy ízben felírta a telefonszámomat, hogy majd felkeres, de azt nem tette. Mostani találkozásunkig én úgy tudtam, hogy a rádiónál van, de ő elmesélte, hogy eltanácsolták egy „roppant buta” baleset miatt. Riportot akart készíteni Balatonbogláron a Galántai-féle műterem bezárásáról, és beült egy külföldi magyar Taunuszába, mert nem kapott kocsit hivatalosan. Odalenn elkezdte a riportot, de jött a hatóság, és elkobozta tőle a szalagot. Ezt követően felfüggesztették, majd két hét múlva fegyelmi úton elbocsátották. Fő indokul a külföldi kocsit hozták fel, amit nem vehetett volna igénybe rádiós léteére.

Most az egyetemi lapoknál van, és bejár a Népművelési Intézetbe. (Ezelőtt is tartotta velük a kapcsolatot, amíg egyetemista volt.)

Így hozta szóba Pórt, mint akinek szintén meggyűlt a baja a boglári ügyben, sőt pereskedik a cikk szerzőjével, Szabó Lászlóval. Ennek kapcsán megemlítette, hogy Vitányi is felfüggesztette Pór megbízatását, mert megfélemlítették, de ez most megszűnik, és Pór tovább fog dolgozni, ezt azonban nekem jobban kell tudnom, hiszen Pór barátja vagyok. Nyakas Szilárd arról is említést tett, hogy Pór Györgynek a népesedési „petíció” miatt kellemetlenségei voltak az elmúlt időben. Megbeszéltük, hogy megkeres.

A Nárciszban összefutottam 8-án délután Kenedi Jánossal, és a kávé mellett pletykaként említette, hogy Haraszi állítólag disszidálni akar. A március 2-án a Gellérthegy utcai összejövetelen részt vett Vali nevű lányról még annyit, hogy Halmos Gusztáv társaságában tavaly ősz óta igen gyakran előfordul a klubban.

Nagyon jól beszél angolul, amikor tavaly novemberben Haraszi az angol diákokat elhozta a klub filmbemutatójára, ő beszélt velük, és két irányba tolmácsolt.

„Mészáros Tibor” s. k.

ÉRTÉKELÉS:

A jelentés operatív értékű, azt bizonyítja, hogy Pór György ismét a már jól bevált taktikájához folyamodik, minden megtesz, hogy legalább erkölcsi győztesként kerülhessen ki a „rákényszerített” védekező helyzetéből.

A jelentésnek a Budapest, I., Gellérthegy u. 5. szám alatt megtartott összejövetelre vonatkozó kiegészítő része, valamint más úton keletkezett adataink alapján a Vali nevű személy azonos Sitku Valéria (Budapest, 1952. [...]) a Népművelési Intézet ügyintéző adminisztrátora, Budapest, VI., [...] szám alatti lakossal.

FELADAT:

A Művelődési Ház filmklubjának foglalkozásain – amennyiben lehetőség van rá – igyekezzen felmérni, hogy a csoportosulás tagjai a háttérből irányítva megkísérlik-e Sitku Valériát Pór György személyének felszínén tartására kihasználni.

Mészáros Miklós r. fhdgy h.

K: 4 pld.
1 pld. Pór „F” do.
1 pld. M. do.
1 pld. táj. alo.
1 pld. táj. ti.

Nytsz.: 4/8-154

TH T-9 481/3., 75–76. o., Összetartók III. fn. dosszié.

BELÜGYMINISZTERIUM
III/III-4-b alosztály

SZIGORÚAN TITKOS!

Jóváhagyom:

Gál Ferenc r. alezredes

Csoportfőnök-helyettes

74. VIII. 32.

Tárgy: Megelőző jellegű intézkedésekről

ÖSSZEFOGLALÓ JELENTÉS

Pór György 30 éves, pártunkívüli, budapesti lakos – permanens társadalomellenes tevékenysége, antiszocialista, anarchisztikus magatartása miatt – 1964-től folyamatosan ellenőrzésünk alatt áll.

A hatalmi struktúrával való szembenállását – mely egész életvitelét jellemzi – nem képes feladni. Többszöri megelőző, figyelmeztető és korlátozó intézkedéseink csak átmeneti visszahúzódtását eredményezték.

Az elmúlt időszakban főleg jó szándékú, tenni akaró, de politikailag képzetlen, tájékozatlan és tapasztalatlan fiatalokból csoportokat szervezett. Gondosan kerülve a szervezetség látványát, leplezett összejöveteleken társadalomellenességre buzdított. Felmerült részükről olyan ellenséges tartalmú írások készítése is, amelyek társadalmunk alapjait, intézményrendszerünket támadják.

Politikai arculatának megfelelően kapcsolatba került néhány olyan nyugat-európai állampolgárral is, akik saját hazájukban elhivatott küldetésüknek tekintik az államhatalmi és erőszakszervek megszüntetését.

Ellenséges tevékenységébe bevonta feleségét, Kőrösi Zsuzsanna 24 éves, végzős egyetemi hallgatót, aki hatására önálló akcióba kezdett. Nevezett értelmi szerzője, irányítója és szer-

vezője lett a népesedéspolitikai intézkedések ellen fellépő tiltakozó mozgalomnak. Az általa megbízhatónak ítéltet bevonva – lényegében aktívahálózatot szervezve – még a törvényt módosítás megjelenése előtt tiltakozó aláírásokat gyűjtöttek [a] fiatalok körében, intézményekben és üzemekben, melyeket országgyűlési képviselőkhöz, illetve kormányzervekhez juttattak el. Akciójukat politikailag és taktikailag előre felmérték, óvakodtak a törvényekkel való nyílt összeütközéstől.

Pór György és Kőrösi Zsuzsanna társadalomra veszélyes magatartása már olyan méreteket öltött, hogy konkrét ellenséges tevékenység kibontakozásának lehetőségét hordozta magában.

Aktivizálódásuk visszaszorítása, súlyosabb bűncselekmény kifejlődésének megelőzése, leleplezésük és lejáratásuk érdekében engedélyezett javaslat alapján a büntetőeljárás mellőzésével intézkedéssorozatot hajtottunk végre az ügyükben illetékes állami és társadalmi szervek bevonásával.

Pór György egyre intenzívebb és gyakoribb fellépésének, valamint az „áldozatos forradalmiság” nimbuszával a fiatalokra gyakorolt káros hatásának megszüntetéséhez igénybe vettük a sajtó nyilvánosságát. A *Népszabadság* 1973. december 16-i számában „Happening a kriptában” címmel Szabó László cikket írt, Galántai György[ről] és társairól, melyben felhasználva az általunk rendelkezésre bocsátott adatokat Pór György is szerepelt.

Személyének bemutatása érzékenyen érintette. Megpróbált legalább erkölcsi győztesként kikerülni a „rákényszerített” védekező helyzetéből, és hitelrontás címén sajtóper indított az újságíró ellen. Merészségét, felbátorodását is tükrözi, hogy polgári pert provokálva politikai színezettel akarta magát a rendszer mártírjaként feltüntetni a tényleges tevékenységét nem ismerők előtt. A bíróság elutasította helyreigazítási indítványát.

Pór György nevének és múltjának nyilvánosságra hozatala is elősegítette, hogy fokozottabban érzékenyebbé váltak azok az állami, társadalmi szervek és intézmények, amelyek megbízásait mint legális keretet és lehetőséget fondorlatos társadalomellenes magatartásának népszerűsítésére, környezetének elvtelen, kritikátlan, káros befolyásolására használta fel.

Állandó munkaadójánál, a Nehézipari Minisztérium Ipargazdasági és Üzemszervezési Intézet[é]nél mint idegen nyelvű dokumentátor kötetlen munkaidőben főként az intézményen kívül dolgozott. Szerződésének 1974 januárjában esedékes megújításakor – a fordításra kiadott külföldi eredetű anyagok és tanulmányok felhasználásának fokozottabb ellenőrzése érdekében – az intézményen belül nyolcórás munkaidőt ajánlottak fel számára. Pór György az új szerződést a megszokott életvitelével összeegyeztethetetlennek minősítette, nem fogadta el.

Az újságcikk a Marcibányi téri Ifjúsági Ház vezetőségének figyelmét is felkeltette. Az általa is rendszeresen látogatott amatőr filmklub működését [kifestve] nevű társadalmi kapcsolatunk által vezetett társadalmi bizottság aktív közreműködésével vizsgálat alá vonták. Felismerve a részt vevő fiatalokra gyakorolt demoralizáló hatását az intézmény látogatásától eltiltották, az intézkedést sérelmező fellebbezést elutasították.

Pór György szerződését – nevének a Galántai-ügyben való szerepeltetése hatására – a Gondolat Könyvkiadó is felfüggesztette, annak ellenére, hogy azt Szelényi Iván közvetítésével kötötték külföldi szerzők szociológiai tanulmányainak fordítására.²³ Ezzel egyidejűleg

23 Szelényi nyugati szociológusok fordításainak gyűjteményét akarta kiadni. A szerkesztésre, válogatásra és tanulmány írására Pór Györgyöt akarta megkérni. „Hivatalos kapcsolatunk, a Gondolat Könyvkiadó igazgatója a következőről tájékoztatott bennünket: Tekintettel Pór György személyéről, tevékenységéről a felsőbb szervektől kapott tájékoztatásra a kiadó az előszerződést felbontotta (1974. március 15.)” (TH T-9481/3. Összetartók III. fn. dosszié.)

megszűnt az a lehetőség is, hogy az ott folytatott időszakos, kiegészítő tevékenysége alapján – állandó munkahely hiányában – a kerületi és fővárosi tanácsnál „önálló szociológusi” foglalkozás igazolásának igényével lépjen fel.

A különböző állami és társadalmi szervek által részben önállóan vagy tájékoztatásunk alapján kezdeményezett intézkedéssorozat ellenére Pór György visszaelt a Népművelési Intézet által felkínált érvényesülési lehetőséggel is. Az intézménytől szociológiai kutatómunkára kapott megbízását ismét ellenséges tevékenységének fedésére használta fel.

Engedélyezett javaslat alapján személyes kapcsolatot létesítettünk Vitányi Iván elvtárral, a Népművelési Intézet vezetőjével.²⁴ Tájékoztatást adtunk az intézet által kezdeményezett, de Pór György irányítása alá került szociológiai felmérésről, bemutattuk az általa készített és a kutatás keretében felhasznált mélyinterjúvázlatot, amely tartalmában társadalomellenes magatartásra mozgósít a Népművelési Intézet nevében.

Tájékoztatásunk alapján Pór György ellen fegyelmi vizsgálatot indítottak, amelynek eredményeként szerződéses megbízását visszavonták, az általa tévútra vitt szociológiai felmérést felfüggesztették. Ezt követően a Népművelési Intézet vezetői tájékoztatták azokat a kérdezőbiztosokat is, akik mint társadalmi munkatársak a jelzett szociológiai felmérésben részt vettek, de Pór György valódi céljáról tudomással nem bírtak. Az észlelt problémák nyílt, őszinte felvetésével sikerült elérni, hogy hasonló negatív jelenségekkel szemben érzékenyebbé váltak. Ugyanakkor az intézkedések hatására a szociológiai kutatásból kivált több olyan személy is, akiket ez ideig főleg Pór György nimbusza vonzott.

A javaslatban foglaltak alapján Kőrösi Zsuzsanna tevékenységével kapcsolatos információinkat az ELTE vezetőinek rendelkezésére bocsátottuk. Tájékoztatásunkat követően az egyetem saját hatáskörében nevezett ellen fegyelmi vizsgálatot indított, tanulmányait, valamint államvizsgáinak letételét felfüggesztették.²⁵ A fegyelmi eljárás lefolytatását kérésére szeptemberre halasztották, társadalmi védőjének, Komoróczy István tanárnak [a] távolléte miatt.

A jóváhagyott javaslatban szereplő konspirált beszélgetéstől, amelyet Pór Györggyel folytattunk volna, a megváltozott operatív helyzet miatt elálltunk. Feleségével, Kőrösi Zsuzsannával együtt azzal a kéréssel fordultak a Miniszter Elvtárhoz, hogy kivándorlási kérelmüket támogassa. Közös beadványukban elhatározásukat az állami és társadalmi szervek velük szemben foganatosított intézkedéseivel indokolták, ugyanakkor egyértelműen és egybehangzóan kijelentették, hogy meglévő filozófiai nézeteikkel, világnézeti elkötelezettségükkel társadalmi rendszerünkbe beilleszkedni képtelenek, az élethivatásuknak választott pályán tudományos munkát folytatni „lelkiismeretükkel” is összeegyeztethető módon nem tudnak. Állásfoglalásunkban javasoltuk kérelmük engedélyezését, így a tervezett beszélgetést a hivatalos okmányok átadásakor hajtjuk végre.

A végrehajtott intézkedéseink tapasztalatait összegezve megállapítható, hogy állami és társadalmi szerveink által kellő időben kezdeményezett, az operatív úton szerzett adatainkat is felhasználó nyílt fegyelmi vizsgálaton alapuló felelősségre vonással súlyosabb bűncselekmény elkövetése megelőzhető. Büntetőeljárás kezdeményezése nélkül leleplezhető, lejáratható azok a társadalomellenes magatartást tanúsító személyek, akik a szocialista építés egy-

24 Vitányi Iván az intézkedés előtt elmondta Pór Györgynek, hogy a BM közvetlen utasítására kell a szerződést felbontania (Pór György személyes közlése).

25 „Hivatkozással az 1-a-644/1974. sz. levelére értesítem, hogy Kőrösi Zsuzsannát, az Eötvös Loránd Tudományegyetem volt V. éves hallgatóját az ország valamennyi felsőoktatási intézményéből kizártam.” (Dr. Polinszky Károly levele Benkei András belügyminiszternek, 1974. november 27. (TH T-9 481/3. Összetartók III. fn. dosszié).

oldalú, csak a feszültségeket kimutató és felnagyító folyamatos bírálataával a fiatal értelmiség körében zavart, nyugtalanságot keltenek, környezetüket elbizonytalanítják, a különböző intézmények által kezdeményezett szociológiai kutatásokat próbálják felhasználni ellenséges tevékenységük leplezésére.

Budapest, 1974. július 23.

Mészáros Miklós r. fhdgy

Egyetértek: Tubl Roger r. szds alosztályvezető

Nytsz.: 4/8 418/74

K.: 3 pl.

1 pl. „F” do.

1 pl. táj. alo.

1 pl. táj. ti.

TH T-9 481/3. Összetartók III. fn. dosszié, 131-135. o.